

Det kommunistiske manifest

Last ned som:

[ePub](#) / [azw3](#) / [MOBI](#)

Forord

Det kommunistiske partis manifest ble skrevet av Marx og Engels som program for Kommunistenes forbund, på oppdrag fra forbundets annen kongress (London, 29. november-8. desember 1847). Det var en seier for den nye proletariske doktrinenes tilhengere, som hadde kjempet for dens prinsipper i programdiskusjonene.

Under forberedelsene til kongressen kom Marx og Engels til den slutning at det endelige programdokumentet måtte formes som et partimanifest (se Engels' brev til Marx 23.-24. november 1847, i Marx & Engels: *Collected Works*, vol. 38, p. 146-150, Lawrence & Wishart, London 1982). Katekismeformen, som var vanlig å bruke blant tidas hemmelige selskaper, egnet seg ikke for en fullstendig og grundig utvikling av den nye verdensanskuelsen, eller til en forståelig formulering av den proletariske bevegelsens mål og oppgaver.

Marx og Engels begynte sammen å arbeide med manifestet mens de ennå var i London umiddelbart etter kongressen, og fortsatte til ca. 13. desember, da Marx vendte tilbake til Brussel. De gjenopptok arbeidet fire dager seinere (17. desember) da Engels kom dit. Etter at Engels reiste til Paris i slutten av desember og fram til han vendte tilbake 31. januar, arbeidet Marx aleine med manifestet.

Påskyndet av ledelsen i Kommunistenes forbund arbeidet Marx intenst med manifestet gjennom nesten hele januar 1848. I slutten av januar ble manuskriptet sendt til London, for å bli trykt i De tyske arbeidernes utdanningselskaps trykkeri. Det var eid av den tyske emigranten J. E. Burghard, medlem av

Kommunistenes forbund.

Manuskriptet har ikke overlevd. Det eneste eksisterende materialet i Marx' egen håndskrift er et utkast til disposisjon for avsnitt III, og én side av en rask kopi.

Manifestet kom fra trykkeriet i slutten av februar 1848. Den 29. februar besluttet utdanningselskapet å dekke utgiftene til trykking.

Første utgave av manifestet var et 23-siders hefte med mørkegrønt omslag. I april-mai 1848 ble det gitt ut en ny utgave. Teksten fylte 30 sider, noen trykkfeil fra førsteutgaven ble rettet, og tegnsettinga forbedret. Etterpå brukte Marx og Engels denne utgaven som grunnlag for seinere autoriserte utgaver. Mellom mars og juli 1848 ble manifestet trykt i *Deutsche Londoner Zeitung*, som var de tyske emigrantenes demokratiske avis. Allerede samme år ble det gjort tallrike anstrengelser for å gi ut manifestet på andre europeiske språk. En dansk, en polsk og en svensk utgave kom i 1848, den svenske med tittelen *Kommunismens Röst. Förklaring af det Kommunistiska Partiet, offentliggjord i Februari 1848*. De oversettelsene som den gang ble gjort til fransk, italiensk og spansk ble ikke gitt ut. Engels påbegynte en oversettelse til engelsk i april 1848, men han fikk ikke fullført den, og den første engelske oversettelsen, gjort av Helen Macfarlane, blei først gitt ut to år seinere, mellom juni og november 1850, i chartist-bladet *The Red Republican*. Redaktøren, Julian Harney, offentliggjorde for første gang forfatterens navn i sin innledning til denne utgaven. Alle tidligere og mange seinere utgaver av manifestet var anonyme.

Proletariatets voksende frigjøringskamp i 1860- og 1870-åra førte til nye utgaver av manifestet. I 1872 kom en ny tysk utgave med mindre rettelser og et forord av Marx og Engels, hvor de trakk noen konklusjoner fra erfaringene med Paris-kommunen i 1871. Denne, og seinere tyske utgaver, fikk tittelen *Det kommunistiske manifest*. I 1872 ble manifestet for

første gang gitt ut i USA.

Den første russiske utgaven av manifestet oversatt av Mikhail Bakunin med noen forvrengninger, kom ut i Geneve i 1869. Feilene i denne utgaven blei rettet i 1882-utgaven, som var oversatt av Georgi Plekhanov. Marx og Engels tilla spredningen av marxismen i Russland stor betydning, og til Plekhanovs oversettelse skreiv de et eget forord.

Etter Marx' død kom manifestet ut i en rekke utgaver. Engels leste gjennom dem alle sammen, skreiv forord til den tyske 1883-utgaven og den engelske utgaven fra 1888 i Samuel Moores oversettelse, som han også redigerte og forsynte med noter. Denne utgaven har vært grunnlag for seinere utgaver på engelsk. I 1890 gjorde Engels i stand en ny tysk utgave, skreiv et forord til den og la til et antall fotnoter. Han skreiv også forord til den polske utgaven fra 1892 og den italienske fra 1893.

(Redaksjonell note fra Marx & Engels: *Collected Works*, vol. 6, Lawrence & Wishart, London 1976. Forkortet.)

Forfatternes forord

(Hvis det ikke står noe annet, er fotnotene til forordene tatt fra Karl Marx/Frederick Engels: *Collected Works*, Lawrence & Wishart, London.)

Forord til den tyske utgaven fra 1872

Kommunistenes forbund, en internasjonal arbeidersammenslutning som under de daværende forhold sjølsagt bare kunne være hemmelig, ga på den kongressen som ble holdt i London i november 1847 de undertegnede i oppdrag å forfatte et utførlig teoretisk og praktisk partiprogram, bestemt for offentligheten. Slik oppsto det etterfølgende manifestet. Få uker før februarrevolusjonen gikk manuskriptet til trykking i London. Det ble først offentliggjort på tysk, og på dette

språket er det trykt opp i minst tolv forskjellige utgaver i Tyskland, England og Amerika. På engelsk kom det først i 1850 i London i *Red Republican*, oversatt av frøken Helen Macfarlane, og i 1871 i minst tre forskjellige utgaver i Amerika. På fransk første gang i Paris like før junioppstanden i 1848, nylig i *Le Socialiste* i New York. En ny oversettelse er under forberedelse. På polsk kom det i London kort etter den første tyske utgaven. På russisk i Genève i sekstiåra. Til dansk blei det også oversatt snart etter at det blei gitt ut.

Hvor mye forholda enn har endret seg i de siste tjuefem åra, så beholder de allmenne grunnsetningene som blir utviklet i dette manifestet i det store og hele også i dag sin fulle riktighet. Ett og annet kunne forbedres her og der. Manifestet erklærer sjøl at den praktiske tillempinga av disse grunnsetningene vil avhenge av de foreliggende historiske omstendighetene, og derfor blir det gjennomgående ikke lagt noen særlig vekt på de revolusjonære forholdsreglene som blir foreslått på slutten av avsnitt II. Dette avsnittet ville i dag på mange måter lyde annerledes. Stilt overfor den enorme videreutviklinga av storindustrien i de siste tjuefem åra, og den partiorganiseringa av arbeiderklassen som utvikler seg med den, stilt overfor de praktiske erfaringene, først av februarrevolusjonen og enda mye mer Pariskommunen, hvor proletariatet for første gang hadde den politiske makta i to måneder, er dette programmet i dag på sine steder foreldet. Særlig har Kommunen levert bevis for at «arbeiderklassen ikke ganske enkelt kan ta statsapparatet i sin besittelse og sette det i bevegelse for sine egne mål.» (Se *Borgerkrigen i Frankrike. Adresse fra generalrådet i Den internasjonale arbeiderassosiasjonen*, den tyske utgaven, side 19, hvor dette er utviklet videre. (Metternich, egtl. Clemens Lothar Wentzel, fyrste av Metternich-Winneburg, (1773-1859), østerriksk utenriksminister og statsmann, en av den européiske reaksjonens viktigste ledere fra 1815 til 1848. Etter Napoleonskrigene ble hans hovedmål å sikre resultatene av Wien-kongressen, først og fremst ved å hindre nasjonale og

demokratiske oppstander og revolusjoner. Metternich representerte den gamle adelens interesser og ble et symbol på fyrstenes undertrykking. Revolusjonen i 1848 tvang ham til å gå av, og hans fall ble hilst med jubel av folkene i Europa.))
) Videre er det sjølsagt, at kritikken av den sosialistiske litteraturen i dag er mangelfull, ettersom den bare når fram til 1847. Likeså at bemerkningene om kommunistenes stilling til de forskjellige opposisjonspartiene (avsnitt IV), sjøl om det i grunntrekkene også i dag er riktig, i dag allerede er foreldet i sin utforming, fordi den politiske situasjonen er helt forandret og den historiske utviklinga har brakt de fleste av de partiene som er regnet opp der ut av verden.

Manifestet er imidlertid et historisk dokument, som vi ikke lenger mener vi har rett til å endre på. En seinere utgave kan kanskje komme ut med en innledning som bygger bru over avstanden fra 1847. Det foreliggende opptrykket kom altfor uventet på oss til å gi oss tid til det.

London, 24. juni 1872

Karl Marx – Friedrich Engels

Først trykt i *Das Kommunistische Manifest*, neue Ausgabe mit einem Vorwort der Verfasser, Leipzig 1872.

Forord til den andre russiske utgaven, 1882

Den første russiske utgaven av *Det kommunistiske partis manifest*, oversatt av Bakunin, kom ut på begynnelsen av sekstitallet på «Kolokol»s trykkeri. Vesten kunne den gangen bare se på det (den russiske utgaven av *Manifestet*) som en litterær merkverdighet. I dag ville en slik oppfatning være umulig.

Hvilket begrenset område den proletariske bevegelsen den gangen (desember 1847) ennå inntok, viser sluttkapittelet i

Manifestet, kommunistenes stilling til de forskjellige opposisjonspartiene i de forskjellige land, klarest. Her mangler nemlig fullstendig – Russland og De forente stater. Det var den tida da Russland utgjorde den siste store reserven for den samlede europeiske reaksjon, da De forente stater gjennom innvandring absorberte overskuddet av Europas proletariske krefter. Begge land forsynte Europa med råprodukter og var i tillegg avsetningsmarkeder for dets industriprodukter. Begge landene var altså den gangen, på den ene eller andre måten, støttepillarer for den bestående europeiske ordning.

Hvor ganske annerledes er det ikke i dag! Nettopp den europeiske innvandringa satte Nord-Amerika i stand til å skape en kjempemessig jordbruksproduksjon, og konkurransen fra den skaker den europeiske grunneiendommen – stor som liten – i sine grunnvoller. Den tillot dertil De forente stater å utnytte sine uhyre industrielle ressurser med en energi og i en målestokk som innen kort tid må bryte Vest-Europas, og særlig Englands, nåværende industrielle monopol. Begge omstendigheter virker revolusjonært tilbake på Amerika sjøl. Farmernes små og mellomstore grunneiendommer, grunnlaget for hele den politiske forfatninga, bukker litt etter litt under i konkurransen fra kjempefarmene; i industriområdene utvikler det seg samtidig for første gang et masseproletariat og en fabelaktig konsentrasjon av kapital.

Og nå Russland! Under revolusjonen i 1848/49 fant ikke bare de europeiske fyrstene, men også det europeiske borgerskapet, sin eneste redning fra det proletariatet som akkurat var i ferd med å våkne, i russisk innblanding. Tsaren ble proklamert som leder for den europeiske reaksjonen. Nå er han revolusjonens krigsfange i Gatsjina ((François Pierre Guillaume Guizot, fransk historiker og reaksjonær politiker (1787-1874). Utenriksminister og egentlig politisk leder av regjeringen fra 1840, førsteminister 1847. Innenrikspolitisk motarbeidet han alle reformer, særlig stemmerettsutvidelser. Utenrikspolitisk

arbeidet han for fred i Europa for enhver pris, dvs. fred på fyrstenes premisser. Måtte gå av da februarrevolusjonen brøt ut i 1848.)) , og Russland danner fortroppen i den revolusjonære aksjonen i Europa.

Det kommunistiske manifest hadde som oppgave å proklamere den uunngåelige forestående oppløsning av den moderne borgerlige eiendommen. Men i Russland finner vi overfor raskt oppblomstrende kapitalistisk svindel og borgerlig grunneiendom som nettopp har begynt å utvikle seg, at brorparten av jorda er bøndernes felleseie. Spørsmålet er nå: Kan den russiske obsjtsjina((Med borgerskap menes her klassen av moderne kapitalister, som eier de samfunnsmessige produksjonsmidlene og utnytter lønnsarbeid. Med proletariat klassen av moderne lønnsarbeidere som ikke har noen egne produksjonsmidler og er henvist til å selge arbeidskrafta si for å leve. (Fotnote av Engels til den engelske utgaven av 1888.))) , en riktignok sterkt undergravd form av det urgamle felleseiet til jord, umiddelbart gå over i det høyere kommunistiske felleseiet? Eller må det tvert imot først gå gjennom den samme oppløsningsprosessen som utgjør Vestens historiske utvikling?

Det eneste mulige svaret på dette er i dag: Bli den russiske revolusjonen et signal til en proletarisk revolusjon i Vesten, slik at begge utfyller hverandre, så kan det nåværende russiske felleseiet av jord tjene som utgangspunkt for en kommunistisk utvikling.

London, 21. januar 1882

Karl Marx – F. Engels

Trykt på russisk i K. Marx og F. Engels: *Det kommunistiske partis manifest*, Geneve, 1882.

Forord til den tyske utgaven fra 1883

Forordet til denne utgaven må jeg dessverre undertegne aleine. Marx, den mannen som Europas og Amerikas samlede

arbeiderklasse har mer å takke for enn noen annen – Marx hviler på Highgate-kirkegården, og på hans grav vokser allerede det første gress. Siden hans død kan det absolutt ikke lenger være snakk om å omarbeide eller utfylle *Manifestet*. Desto mer nødvendig er det for meg her enda en gang uttrykkelig å fastslå følgende.

Den gjennomgående grunntanken i *Manifestet*: at den økonomiske produksjonen og den samfunnsmessige inndeling som med nødvendighet følger av den, i enhver historisk epoke danner grunnlaget for denne epokens politiske og intellektuelle historie; at som en følge av dette har hele historien (siden oppløsninga av det urgamle felleseiet til jord og mark) vært en historie om klassekamper, kamper mellom utbyttede og utbyttere, beherskede og herskende klasser på forskjellige trinn av samfunnsutviklinga; men at denne kampen nå har nådd et trinn, hvor den utbyttede og undertrykte klassen (proletariatet) ikke mer kan frigjøre seg fra den utbytende og undertrykkende klassen (borgerskapet) uten samtidig å befri hele samfunnet for alltid fra utbytting, undertrykking og klassekamper – denne grunntanken tilhører ene og alene Marx. ((Det vil si, all skreven historie. I 1847 var samfunnets forhistorie, den sosiale organiseringa som eksisterte forut for den skrevne historien, så godt som ukjent. Siden dengang har Haxthausen oppdaget felleseie av jord i Russland, Maurer beviste at det var det samfunnsmessige grunnlaget alle teutonske stammer historisk sprang ut fra, og litt etter litt viste det seg at landsbyfelleskap er eller har vært den primitive formen for samfunn over alt fra India til Irland. Som kronen på verket ble den indre organiseringa av dette primitive kommunistiske samfunnet blottlagt i sin typiske form ved Morgans oppdagelse av gensens virkelige natur og dens forhold til stammen. Med oppløsninga av disse opprinnelige fellesskapene begynner samfunnet å bli spaltet i forskjellige og til slutt antagonistiske klasser. Jeg har forsøkt å etterspore denne oppløsningsprosessen i *Familiens, privateiendommens og statens opprinnelse*, 2. utgave,

Stuttgart, 1886. (Note av Engels i den engelske utgaven fra 1888, og – bortsett fra siste setning – i den tyske utgaven av 1890.)))

Jeg har allerede ofte sagt det, men akkurat nå er det nødvendig at det også står foran *Manifestet* sjøl.

London, 28. juni 1883

F. Engels

Først trykt i *Das Kommunistische Manifest*, drittelte autoriserte deutsche Ausgabe, Hottingen-Zürich 1883.

Forord til den engelske utgaven fra 1888

Manifestet ble offentliggjort som plattform for Kommunistenes forbund, en arbeidernes sammenslutning som til å begynne med var reint tysk, men seinere internasjonal. Under de politiske omstendighetene på kontinentet før 1848 var den nødvendigvis et hemmelig selskap. På en av forbundets kongresser, som ble holdt i London i november 1847, ble Marx og Engels gitt i oppdrag å forberede et fullstendig teoretisk og praktisk partiprogram for offentliggjøring. Skrevet på tysk i januar 1848 ble manuskriptet sendt til trykkeren i London noen få uker før den franske revolusjonen av 24. februar. En fransk oversettelse ble gitt ut i Paris kort før opprøret i juni 1848. Den første engelske oversettelsen, av frøken Helen Macfarlane, kom i George Julian Harneys *Red Republican* i London 1850. En dansk og en polsk utgave ble også gitt ut.

Nederlaget for opprøret i Paris i juni 1848 – det første store slaget mellom proletariatet og borgerskapet – drev igjen den europeiske arbeiderklassens sosiale og politiske bestrebelser i bakgrunnen for en tid. Fra da av foregikk kampen om makta igjen bare mellom forskjellige deler av den besittende klassen, slik den hadde gjort før februarrevolusjonen. Arbeiderklassen ble satt tilbake til en kamp for politisk alburom, og til posisjonen som småborgerradikalernes

ytterliggående fløy. Overalt hvor uavhengige proletariske bevegelser forsatte å vise livstegn, ble de skruppelløst slått ned. Slik oppsporet det prøyssiske politiet sentralkomiteén i kommunistenes forbund, som dengangen holdt til i Köln. Medlemmene ble arrestert, og etter atten måneder i fengsel ble de stilt for retten i oktober 1852. Denne berømte «Kommunistprosessen i Köln» varte fra 4. oktober til 12. november, sju av fangene ble dømt til fengselsstraff, varierende fra tre til seks år. Umiddelbart etter dommen ble forbundet formelt oppløst av de gjenværende medlemmene. Hva *Manifestet* angår, så det fra da av ut til å være dømt til glemsel.

Da den europeiske arbeiderklassen hadde gjenvunnet tilstrekkelig styrke til et nytt angrep på de herskende klassene, oppsto Den Internasjonale arbeiderassosiasjonen. Men denne assosiasjonen, som ble dannet med det uttrykkelige mål å sammensveise hele det kampvillige proletariatet i Europa og Amerika til én organisasjon, kunne ikke samtidig proklamere de prinsippene som var trukket opp i *Manifestet*. Internasjonalen var nødt til å ha et program som var bredt nok til å være akseptabelt for de engelske fagforeningene, for Proudhons tilhengere i Frankrike, Belgia, Italia og Spania, og for lassalleanerne ((Laugsborger, det vil si et fullt medlem av et laug, en mester innen, ikke lederen for, lauset. (Note av Engels til den engelske utgaven fra 1888.))) i Tyskland. Marx, som satte opp dette programmet til alle parters tilfredshet, stolte fullt og helt på arbeiderklassens intellektuelle utvikling, som måtte komme som et resultat av felles handling og gjensidig diskusjon. Begivenhetene sjøl og omskiftningene i kampen mot kapitalen, nederlagene enda mer enn seirene, kunne ikke annet enn å gjøre det tydelig i folks bevissthet hvor utilstrekkelige deres forskjellige yndlingspatentmedisiner var, og bane veien for en mer fullstendig innsikt i de virkelige betingelsene for arbeiderklassens frigjøring. Og Marx hadde rett. Da Internasjonalen ble oppløst i 1874, etterlot den arbeiderne

som helt andre menn enn den hadde funnet i 1864. Proudhonismen i Frankrike og lassalleanismen i Tyskland var i ferd med å dø ut, og skjønt de fleste av dem forlengst hadde brutt sine forbindelser med Internasjonalen, utviklet til og med de konservative engelske fagforeningene seg gradvis mot det punktet da presidenten deres i fjor i Swansea kunne si på deres vegne: «Den kontinentale sosialismen har for oss mistet sin avskrekkende virkning.» *Manifestets* prinsipper hadde faktisk gjort betraktelige framskritt blant arbeiderne i alle land.

Slik kom manifestet sjøl i forgrunnen igjen. Siden 1850 hadde den tyske teksten blitt gjenopptrykt flere ganger i Sveits, England og Amerika. I 1872 ble den oversatt til engelsk i New York, hvor oversettelsen ble offentliggjort i *Woodhull and Claflin's Weekly*. Ut fra denne engelske versjonen ble det laget en fransk i *Le Socialiste* i New York. Siden da er det gitt ut minst to oversettelser til i Amerika, mer eller mindre skamferte, og en av dem er blitt trykt opp i England. Den første russiske oversettelsen, som Bakunin lagde, ble gitt ut av Herzens «Kolokol»-trykkeri i Geneve omkring 1863((I den engelske utgaven fra 1888 står det «svenner, lærlinger, livegne». – Red.)) , en annen, av den heltemodige Vera Sasulitsj, også i Geneve, i 1882((Marx og Engels bruker uttrykket «Pfahlbürger», som ofte oversettes med «spissborger». I våre dager gir ordet assosiasjoner i retning av småskåren og snever, men det er villedende. Det betyr opprinnelig folk med borgerrettigheter som var bosatt utafor middelalderborgenes palisader (Pfahl = tilspisset pæl) eller festningsverk, altså de spirende byenes opprinnelige innbyggere. – Oversetterens anm.)) . En ny dansk utgave skal finnes i *Socialdemokratisk Bibliothek*, København 1885; en ny fransk oversettelse i *Le Socialiste*, Paris 1886. Av den siste ble det forberedt en spansk versjon, som ble offentliggjort i Madrid 1886. Det finnes ikke tall på de tyske opptrykkene, det har vært minst tolv tilsammen. En oversettelse til armensk, som skulle vært gitt ut i Konstantinopel for noen måneder

siden, så etter hva jeg blir fortalt ikke dagens lys fordi utgiveren var redd for å gi ut en bok med navnet Marx på, mens oversetteren nektet å gi det ut for sitt eget produkt. Jeg har hørt om flere oversettelser til andre språk, men har ikke sett dem. Sånn gjenspeiler *Manifestets* historie i stor utstrekning historien til den moderne arbeiderklassebevegelsen; for øyeblikket er det utvilsomt det mest utbredte, mest internasjonale produktet av hele den sosialistiske litteraturen, den felles plattformen som blir anerkjent av millioner av arbeidere fra Sibir til California.

Da det ble skrevet kunne vi likevel ikke ha kalt det et sosialistisk manifest. I 1847 forsto vi med sosialister på den ene sida tilhengere av de forskjellige utopiske systemene: owenitter i England, fourierister i Frankrike, og begge grupper var allerede redusert til en posisjon som reine sekter og gradvis i ferd med å dø ut; på den andre sida de ytterst mangfoldige sosiale kvakksalverne som med alskens kannestøperier lovet å råde bot på alle slags samfunnsmessige misforhold, uten noen fare for kapitalen og profitten. I begge tilfeller dreide det seg om folk som sto utafor arbeiderklassebevegelsen, og snarere henvendte seg til de «dannede» klassene for å få støtte. Enhver del av arbeiderklassen som var blitt overbevist om at det var utilstrekkelig med reint politiske revolusjoner og hadde proklamert nødvendigheten av en total samfunnsmessig forandring, den delen kalte seg dengang kommunistisk. Det var en grov, rått tilhugd, reint instinktiv form for kommunisme. Likevel rørte den ved kjernepunktet og var sterk nok i arbeiderklassen til å frambringe den utopiske kommunismen, Cabets i Frankrike, Weitlings i Tyskland. Slik var sosialismen i 1847 en middelklassebevegelse, kommunismen en arbeiderklassebevegelse. Sosialismen var «respektabel», i det minste på kontinentet. Kommunismen var det stikk motsatte. Og ettersom det var vår oppfatning helt fra begynnelsen at «arbeiderklassens frigjøring må være arbeiderklassens eget verk» ((Den engelske utgaven fra 1888 har formuleringen

«framskritt for denne klassen.» – Red.)) , kunne det ikke være tvil om hviket av de to navnene vi måtte ta. Hva mere er, vi har hele tida siden vært langt fra å ta avstand fra det.

Skjønt *Manifestet* var vårt felles arbeid, ser jeg meg nødt til å slå fast at den grunnleggende påstand som danner kjernen i det, tilhører Marx. Den påstanden er: at i enhver historisk epoke danner den herskende formen for økonomisk produksjon og bytte, og den samfunnsmessige organiseringa som med nødvendighet følger av den, den basis som den politiske og intellektuelle historien til den epoken er bygget på, og som er det eneste den kan forklares ut fra; at følgelig har hele menneskehetens historie (etter oppløsninga av det primitive stammesamfunnet som eide jorda i fellesskap) vært en historie om klassekamper, strid mellom utbyttere og utbyttede, herskende og undertrykte klasser; at historien om disse klassekampene danner en utviklingsrekke hvor vi i våre dager har nådd et trinn der den utbyttede og undertrykte klassen – proletariatet – ikke kan nå sin frigjøring fra den utbytende og herskende klassens – borgerskapets – herredømme, uten samtidig, og en gang for alle, å frigjøre samfunnet i sin helhet fra all utbytting, undertrykking, alle klasseforskjeller og klassekamper.

Denne påstanden, som etter min mening er bestemt til å gjøre det samme for historien som Darwins teori har gjort for biologien, hadde vi begge gradvis nærmet oss gjennom noen år før 1845. Hvor langt jeg på egen hånd hadde kommet fram mot den, vises best i min bok *Arbeiderklassens stilling i England* («Kommune» var det navnet de nyfødte byene tok seg i Frankrike, til og med før de greide å fravryste sine føydale herrer og mestere lokalt sjølstyre og politiske rettigheter som «tredje stand». Generelt har vi her brukt England som typisk land for borgerskapets økonomiske utvikling, og Frankrike som typisk for dets politiske utvikling. (Note av Engels til den engelske utgaven fra 1888.) Slik betegnet byborgerne i Italia og Frankrike sine byfelleskap etter at de

hadde kjøpt eller tvunget sine første sjølstyrerrettigheter fra føydalherrene sine. (Note av Engels til den tyske utgaven fra 1890.)). Men da jeg møtte Marx igjen i Brussel våren 1845, hadde han den allerede fullt utarbeidet, og la den fram for meg i ord som var nesten like klare som dem jeg har formulert den i her.

Fra vårt felles forord til den tyske utgaven fra 1872 siterer jeg følgende:

«Hvor mye tingenes tilstand enn har endret seg i de siste 25 åra, så er de generelle prinsippene som blir slått fast i dette manifestet i det store og hele like riktige i dag som noen gang. Her og der kunne en eller annen detalj vært forbedret. Den praktiske tillempeinga av prinsippene vil, som manifestet sjøl erklærer, overalt og til alle tider være avhengig av de historiske betingelsene som eksisterer for øyeblikket, og av den grunn legges det ingen spesiell vekt på de revolusjonære tiltakene som blir foreslått på slutten av avsnitt II. Dette avsnittet ville på mange måter vært svært annerledes formulert i dag. I betraktning av de enorme steg den moderne industrien har tatt siden 1848, og av den tilsvarende forbedrete og utvidete organiseringa av arbeiderklassen, i betraktning av de praktiske erfaringene som er vunnet, først i februarrevolusjonen, og så, enda mer, i Paris-kommunen, hvor proletariatet for første gang hadde makta i to hele måneder, er dette programmet i noen detaljer blitt foreldet. Særlig en ting ble bevist av Kommunen, nemlig at «arbeiderklassen kan ikke ganske enkelt erobre det ferdige statsmaskineriet og bruke det til sine egne formål.» (Se Borgerkrigen i Frankrike. Adresse fra generalrådet i Den internasjonale arbeiderassosiasjonen, London, Truelove, 1871, s. 15, hvor dette punktet blir utviklet videre.)((Den engelske utgaven fra 1888 føyer til «(som i Italia og Tyskland)» – Red.)) Videre er det sjølinnlysende at kritikken av den sosialistiske litteraturen er mangelfull i forhold til nåtida, fordi den bare går fram til 1847, og også at

bemerkningene om kommunistenes forhold til de forskjellige opposisjonspartiene (Avsnitt IV), sjøl om de i prinsippet fortsatt er korrekte, likevel i praksis er foreldet, fordi den politiske situasjonen er blitt fullstendig forandret, og den historiske utviklinga har feid størstedelen av de politiske partiene som der blir regnet opp ut av verden.

Men så har *Manifestet* blitt et historisk dokument som vi ikke lenger har noen rett til å endre.»

Denne oversettelsen er av Mr. Samuel Moore, som har oversatt størstedelen av Marx' *Kapitalen*. Vi har gjennomgått den sammen, og jeg har lagt til noen få noter som forklarer historiske hentydninger.

London, 30. januar 1888

Frederick Engels

Først trykt i K. Marx and F. Engels: *Manifesto of the Communist Party*, London, 1888.

Forord til den fjerde tyske utgaven, 1890

Siden det foregående (Engels sikter til forordet til den tyske utgaven fra 1883. Red.) ble skrevet, har en ny tysk utgave av *Manifestet* igjen blitt nødvendig, og det har også hendt så mye med *Manifestet* som skal nevnes her.

En annen russisk oversettelse – av Vera Sasulitsj – kom ut i Genève i 1882((Den engelske utgaven fra 1888 føyer til «(som i Frankrike)» – Red.)). Forordet til den var forfattet av Marx og meg. Dessverre er det tyske originalmanuskriptet kommet meg av hånden, jeg må altså oversette tilbake fra russisk, noe verket på ingen måte tjener på. Det lyder: [\[Se foran.\]](#)((I den tyske utgaven bruker Marx og Engels uttrykket «Bärenhäuterei», som skriver seg fra brødrene Grimms eventyr om «Bjørneskinnsmannen» og i tillegg til dagdriveri innebærer en

hemningsløs skittenferdighet. Hovedpersonen inngikk en pakt med djevelen om at han aldri behøvde å arbeide for livets opphold, til gjengjeld måtte han la være å vaske seg eller klippe hår og negler, skjegg og bart på sju år. – (Oversetterens anm.))

En ny polsk oversettelse kom samtidig ut i Genève: *Manifest Komunistyczny* .

Videre er en ny dansk oversettelse kommet ut i *Socialdemokratisk Bibliotek* , København 1885. Den er dessverre ikke helt fullstendig, noen vesentlige steder, som ser ut til å ha budt på vanskeligheter for oversetteren, er utelatt, og også ellers er det her og der merkbare spor av overfladiskhet, som virker desto mer ubehagelig, som man i arbeidet kan se at med litt mer omhu hadde oversetteren kunnet levere et utmerket resultat.

I 1886 kom en ny fransk oversettelse i *Le Socialiste* i Paris, det er den beste som er kommet hittil.

På grunnlag av den ble det samme år offentliggjort en spansk oversettelse først i Madrid-bladet *El Socialista* og så som brosjyre: *Manifiesto del Partido Comunista* por Carlos Marx y F. Engels, Madrid, administración de *El Socialista* , Hernán Cortés 8.

Som et kuriosum vil jeg også nevne, at manuskriptet til en armensk oversettelse i 1887 ble tilbudt en forlegger i Konstantinopel. Men den gode mannen hadde ikke mot til å trykke noe som navnet Marx sto på, og mente oversetteren heller sjøl skulle kalle seg forfatter, noe denne likevel avslø.

Etter at snart den ene, snart den andre av de mer eller mindre uriktige amerikanske oversettelsene flere ganger var blitt trykt opp igjen i England, kom endelig en autentisk oversettelse i 1888. Den er av min venn Samuel Moore og før trykken har vi enda en gang sett gjennom den sammen. Tittelen

er: *Manifesto of the Communist Party* , by Karl Marx and Frederick Engels, Authorized English Translation, edited and annotated by Frederick Engels, 1888, London, William Reeves, 185 Fleet St. E. C. Noen av merknadene fra denne utgaven har jeg ført over i den foreliggende.

Manifestet har hatt sitt eget livsløp. I det øyeblikk det kom ut ble det hilst entusiastisk av den vitenskapelige sosialismens dengang ennå lite tallrike fortropp (noe de oversettelsene som er oppført i det første forordet beviser). Men det ble snart trengt i bakgrunnen av den reaksjonen som begynte med Paris-arbeidernes nederlag i juni 1848, og endelig «med loven i hånd» erklært fredløst gjennom dommen mot kommunistene i Köln i november 1852. I og med at den arbeiderbevegelsen som skreiv seg fra Februarrevolusjonen forsvant fra den offentlige scenen, tråtte også *Manifestet* i bakgrunnen.

Da den europeiske arbeiderklassen igjen hadde styrket seg tilstrekkelig for et nytt angrep på den herskende klassens makt, oppsto Den internasjonale arbeiderassosiasjon. Den hadde som mål å sammensmelte Europas og Amerikas samtlige kjempende arbeidere til en stor fellesarmé. Den kunne derfor ikke ta utgangspunkt i de grunnsetningene som var nedlagt i *Manifestet* . Den måtte ha et program som ikke avviste de engelske Trade Unions, de franske, belgiske, italienske og spanske proudhonistene og de tyske lassalleanerne((Marx og Engels lager et ordspill ved å bruke det tyske ordet «Zug», som bl. a. både betyr «tog» og «trekk» (både fugletrekk og sjakktrekk). – Oversetterens anm.)) . Dette programmet – *Grunnlagsmateriale til vedtekter for Internasjonalen*((I sine verker fra 1840-åra og 1850-åra, før Marx hadde utarbeidet teorien om merverdien, brukte Marx og Engels termene «arbeidets verdi», «prisen på arbeidet» og «salg av arbeid». Som Engels bemerker i 1891 i innledinga til Marx' brosjyre *Lønnsarbeid og kapital* «var (dette) utilstrekkelig og til og med galt ut fra de seinere verkens standpunkt». Etter å ha

bevist at arbeideren ikke selger sitt arbeid til kapitalisten men sin arbeidskraft, brukte Marx mer presise termer. I sine seinere arbeider brukte Marx og Engels termene «arbeidskraftas verdi», «prisen på arbeidskrafta» og «salg av arbeidskraft». (Redaksjonell note fra *Karl Marx/Frederick Engels Collected Works* , vol. 6, Lawrence & Wishart, London 1976.))) – skrev Marx utkast til med et mesterskap som til og med ble anerkjent av Bakunin og anarkistene. Når det gjelder den endelige seieren for de prinsippene som var lagt fram i *Manifestet* , stolte Marx ene og alene på arbeiderklassens intellektuelle utvikling, sånn som den med nødvendighet måtte utvikle seg av forent handling og gjennom diskusjon. Begivenhetene og vekslingene i kampen mot kapitalen, nederlagene enda mer enn seirene, kunne ikke unngå å klarlegge for de kjempende hvor utilstrekkelige deres daværende universallegemidler var og gjøre hodene deres mottakelige for en grundig innsikt i de virkelige betingelsene for arbeidernes frigjøring. Og Marx hadde rett. Arbeiderklassen var en ganske annen i 1874, da Internasjonalen ble oppløst, enn den hadde vært i 1864 da Internasjonalen ble grunnlagt. Proudhonismen i de romanske landene og den spesielle lassalleanismen i Tyskland var i ferd med å dø ut, og til og med de dengang stakk konservative engelske Trade Unions gikk gradvis mot det punktet, da presidenten for deres kongress i Swansea i 1887 på deres vegne kunne si: «Den kontinentale sosialismen har for oss mistet sin avskrekkende virkning.» Men den kontinentale sosialismen var allerede i 1887 nesten bare den teorien som blir forkynt i *Manifestet* . Og slik gjenspeiler *Manifestets* historie til en viss grad historien til den moderne arbeiderbevegelsen etter 1848. Samtidig er *Manifestet* utvilsomt det mest utbredte, mest internasjonale produktet av hele den sosialistiske litteraturen, det felles programmet for mange millioner arbeidere i alle land fra Sibir til California.

Men da det kom, kunne vi ikke ha kalt det et sosialistisk manifest. Med sosialister forsto man i 1847 to slags folk. På den ene sida tilhengerne av de forskjellige utopiske

systemene, spesielt owenittene i England og fourieristene i Frankrike, som allerede den gangen var skrumpet inn til gradvis utdøende reine sekter. På den andre sida de mangfoldigste sosiale kvakksalvere, som med sine forskjellige universallegemidler og alle slags kannestøperier ville avskaffe de samfunnsmessige misforhold, uten å gjøre kapitalen og profitten det minste vondt. I begge tilfeller: Folk som sto utenfor arbeiderbevegelsen og desto mer søkte støtte hos de «dannede» klasser. Enhver del av arbeiderne, derimot, som overbevist om utilstrekkeligheten i en rein politisk omveltning krevde en grundig omvandling av samfunnet, den delen kalte seg dengangkommunistisk. Det var en bare grovt bearbeidet, bare instinktiv, mange ganger noe rå kommunisme, men den var mektig nok til å skape to systemer av utopisk kommunisme – Cabets «ikariske» i Frankrike, Weitlings i Tyskland. Sosialisme betydde i 1847 en borgerbevegelse, kommunisme en arbeiderbevegelse. Sosialismen var i det minste på kontinentet stuerein, kommunismen var det stikk motsatte. Og da vi allerede dengang helt avgjort var av den oppfatning at «Arbeiderklassens frigjøring må være arbeiderklassens eget verk» ((I den engelske utgaven fra 1888 står det «arbeidsbyrden». – Red.)), så kunne vi ikke et øyeblikk være i tvil om hvilket av de to navnene vi skulle velge. Siden har det heller aldri falt oss inn å avvise det.

«Proletarer i alle land, foren dere!» Bare få stemmer svarte da vi ropte disse ordene ut over verden for 42 år siden, på terskelen til den første revolusjonen i Paris hvor proletariatet sto fram med egne krav. Men den 28. september 1864 forente proletarer fra de fleste vesteuropeiske land seg i Den internasjonale arbeiderassosiasjon, som huskes med ære. Internasjonalen sjøl levde riktignok bare i ni år. Men at det evige forbund den grunnla av proletarer fra alle land fortsatt lever, og lever sterkere enn før, for det finnes det ikke noe bedre vitne en selve dagen i dag. For i dag, da jeg skriver disse linjene, mønstrer det europeiske og amerikanske proletariatet sine for første gang mobiliserte stridskrefter,

mobilisert som en hær, under en fane og for ett umiddelbart mål: Lovfestet åttetimers normalarbeidsdag, som allerede Internasjonalens kongress proklamerte i Geneve i 1866 og igjen arbeiderkongressen i Paris i 1889. Dagens skuespill vil åpne øynene på kapitalistene og jordeierne i alle land for at i dag er proletarene i alle land forent i handling.

Om bare Marx sto ved siden av meg for å se dette med egne øyne!

London, på den 1. mai 1890

F. Engels

Først trykt i *Das Kommunistische Manifest*, vierte autorisierte deutsche Ausgabe, mit einem neuen Vorwort von Friedrich Engels, London 1890.

Forord til den polske utgaven fra 1892

Den kjensgjerning at en ny polsk utgave av *Det kommunistiske manifest* er blitt nødvendig, gir anledning til forskjellige betraktninger.

For det første er det bemerkelsesverdig at *Manifestet* i det siste i en viss grad er blitt en gradmåler for utviklinga av storindustrien på det europeiske kontinentet. I den grad storindustrien brer seg i et land, i den grad vokser også blant arbeiderne i det samme landet kravet om opplysning om deres stilling som arbeiderklasse overfor de besittende klassene. I samme grad sprer den sosialistiske bevegelsen seg blant dem og stiger etterspørselen etter *Manifestet*, slik at ikke bare arbeiderbevegelsens nivå, men også storindustriens utviklingsgrad i hvert land temmelig nøyaktig kan måles med antallet eksemplarer av *Manifestet* som er utbredt på landets språk.

Etter dette betegner den nye polske utgaven et avgjørende framskritt for den polske industrien. Og at dette framskrittet

siden den forrige utgaven kom for ti år siden har funnet sted i virkeligheten, kan det ikke være noen tvil om. Det russiske Polen, Kongress-Polen, har blitt det store industriområdet i det russiske riket. Mens den russiske storindustrien er sporadisk spredt – en del ved Finskebukta, en del i sentrum (Moskva og Vladimir), en tredje ved Svartehavet og Asovhavet, og noen til spredt på andre steder – er den polske trengt sammen på et forholdsvis lite område og nyter de fordeler og ulemper som springer ut av denne konsentrasjonen. Fordelene erkjente de konkurrerende russiske fabrikantene da de forlangte vernetoll mot Polen, tross sitt brennende ønske om å forvandle polakkene til russere. Ulempene – for de polske fabrikantene og for den russiske regjeringa – viser seg i den raske utbredelsen av sosialistiske idéer blant de polske arbeiderne og i den stigende etterspørselen etter *Manifestet* .

Men den raske utviklinga av den polske industrien, som har vokst den russiske over hodet, er på sin side et nytt bevis for det polske folkets uutslettelige livskraft og en ny garanti for dets forestående nasjonale gjenreisning. Gjenopprettelsen av et uavhengig, sterkt Polen er imidlertid en sak som ikke bare angår polakkene, men oss alle sammen. Et oppriktig internasjonalt samvirke av europeiske nasjoner er bare mulig når hver av disse nasjonene er fullstendig autonom i eget hus. Revolusjonen i 1848, som når det kommer til stykket bare lot de proletariske kjemperne gjøre borgerskapets arbeid under proletariske faner, gjennomførte ved sine testamentsfullbyrdere Louis Bonaparte og Bismarck også Italias, Tysklands og Ungarns uavhengighet. Men Polen, som siden 1792 har gjort mer for revolusjonen enn alle disse tre tilsammen, Polen overlot man til seg sjøl, da det i 1863 lå under for en tidobbel russisk overmakt. Polens uavhengighet har adelen verken kunnet opprettholde eller gjenerobre, for borgerskapet er den i dag i det minste likegyldig. Og allikevel er den en nødvendighet for de europeiske nasjonenes harmoniske samvirke. ((I den engelske utgaven fra 1888 står det: «De retter ikke sine angrep mot de borgerlige

produksjonsforholda, men mot selve produksjonsredskapene,» – Red.)) Den kan bare kjempes igjennom av det unge polske proletariatet, og i dets hender er den trygg. For arbeiderne i hele det øvrige Europa har like stort behov for Polens uavhengighet som de polske arbeiderne sjøl.

London, 10. februar 1892

F. Engels

Først trykt i *Przedswit* nr. 35, 27. februar 1892, og i K. Marx i F. Engels: *Manifest Komunistyczny*, Londyn 1892

Til den italienske leseren

(Forord til den italienske utgaven fra 1893)

Man kan si at offentliggjøringa av *Det kommunistiske partis manifest* falt sammen med 18. mars 1848, dagen for revolusjonene i Milano og Berlin, som var det væpnede opprøret til de to nasjonene som lå i sentrum, den ene i sentrum av det europeiske kontinentet, den andre i sentrum av Middelhavet; to nasjoner som inntil da hadde vært svekket av oppsplitting og indre strid og på det vis kommet under fremmed herredømme. Mens Italia var underkastet keiseren av Østerrike, måtte Tyskland mindre åpenlyst, men ikke mindre tungt, bære åket til Tsaren over alle russere. Ettervirkningene etter 18. mars 1848 befridde Italia og Tyskland fra denne forsedelsen. Når disse to store nasjonene i tida fra 1848 til 1871 ble gjenopprettet og i en viss grad gitt tilbake til seg sjøl, så skjedde det, som Karl Marx sa, fordi de samme personene som undertrykte revolusjonen i 1848 ikke desto mindre mot sin vilje ble til dens testamentsfullbyrdere.

Den revolusjonen var overalt arbeiderklassens verk, det var arbeiderklassen som bygde barrikadene og satte livet på spill. Bare arbeiderne i Paris hadde den uttrykkelige hensikt å styrte borgerherredømmet da de styrtet regjeringa. Men enda så mye de var seg bevisst den uforsonlige antagonismen som besto

mellom deres egen klasse og borgerskapet, hadde verken landets økonomiske framgang eller den åndelige utviklinga av de franske arbeidermassene nådd det nivået som ville gjort en samfunnsomdanning mulig. Revolusjonens frukter ble derfor når det kommer til stykket høstet av kapitalistklassen. I de andre landene, i Italia, Tyskland, Østerrike, Ungarn((I den engelske utgaven fra 1888 står det «en usammenhengende masse». – Red.)) , gjorde arbeiderne fra begynnelsen av ikke annet enn å bringe borgerskapet til makta. Men ikke i noe land er borgerskapets herredømme mulig uten nasjonal uavhengighet. Revolusjonen i 1848 måtte dermed føre med seg enhet og uavhengighet for de nasjonene som hadde manglet det til da: Italia, Tyskland, Ungarn. Polen vil følge til sin tid.

Om revolusjonen i 1848 ikke var noen sosialistisk revolusjon, så har den banet vei og forberedt grunnen for den. Med utviklinga av storindustrien i alle land har borgerregimet på de siste 45 år overalt skapt et tallrikt, konsentrert og sterkt proletariat. Det har, for å bruke et uttrykk fra *Manifestet* , skapt sine egne banemenn. Uten å gjenopprette enhver europeisk((I den engelske utgaven fra 1888 er ordet «fagforeninger» føyd til i parentes. – Red.)) nasjons enhet og uavhengighet hadde verken proletariatets internasjonale forening eller et fredelig, forstandig samvirke av disse nasjonene for å nå felles mål latt seg fullføre. Man kan bare forestille seg en felles internasjonal opptreden av de italienske, ungarske, tyske, polske og russiske arbeiderne under de politiske forholda fra tida før 1848!

Slagene som ble utkjempet i 1848 var altså ikke forgjeves. Det har heller ikke de 45 åra som skiller oss fra den revolusjonære epoken vært. Fruktenes modnes, og jeg vil bare ønske at utgivelsen av denne italienske oversettelsen av *Manifestet* vil bli et godt varsel for det italienske proletariatets seier, slik utgivelsen av originalen var det for den internasjonale revolusjonen.

Manifestet yter full rettferdighet til den revolusjonære

rollen borgerskapet har spilt i fortida. Den første kapitalistiske nasjonen var Italia. Slutten på den føydale middelalderen og frambruddet av den moderne kapitalistiske epoken kjennetegnes av en stor skikkelse – italieneren Dante, som samtidig er middelalderens siste dikter og den nye tids første dikter. I dag, som på 1300-tallet, bryter en ny historisk epoke fram. Vil Italia skjenke oss den nye Dante, som forkynner den proletariske tidsalderens fødselsøyeblikk?

London, 1. februar 1893

Friedrich Engels

Først trykt i Carlo Marx e Federico Engels: *Il Manifesto del Partito Comunista*, Milano, 1893

(Forordet til den italienske utgaven fra 1893 er skrevet på fransk. Her er det oversatt etter den tyske teksten i utgaven fra Dietz Verlag, Berlin 1970, som er oversatt fra originalmanuskriptet. Fotnotene til dette forordet er hentet fra denne utgaven.)

Et spøkelse går omkring i Europa – kommunismens spøkelse. Alle det gamle Europas makter har gått sammen om en hellig klappjakt på dette spøkelset, paven og tsaren, Metternich ((Metternich, egtl. Clemens Lothar Wentzel, fyrste av Metternich-Winneburg, (1773-1859), østerriksk utenriksminister og statsmann, en av den européiske reaksjonens viktigste ledere fra 1815 til 1848. Etter Napoleonskrigene ble hans hovedmål å sikre resultatene av Wien-kongressen, først og fremst ved å hindre nasjonale og demokratiske oppstander og revolusjoner. Metternich representerte den gamle adelens interesser og ble et symbol på fyrstenes undertrykking. Revolusjonen i 1848 tvang ham til å gå av, og hans fall ble hilst med jubel av folkene i Europa.)) og Guizot ((Guizot, François Pierre Guillaume, fransk historiker og reaksjonær politiker (1787-1874). Utenriksminister og egentlig politisk leder av regjeringen fra 1840, førsteminister 1847.

Innenrikspolitisk motarbeidet han alle reformer, særlig stemmerettsutvidelser. Utenrikspolitisk arbeidet han for fred i Europa for enhver pris, dvs. fred på fyrstenes premisser. Måtte gå av da februarrevolusjonen brøt ut i 1848.)) , franske radikalere og tyske politifolk.

Hvor er det opposisjonsparti, som ikke av sine regjerende motstandere er blitt skjelt ut for å være kommunistisk? Hvor er det opposisjonsparti som ikke har slynget den brennemerkeende beskyldningen om kommunisme tilbake såvel mot mer framskredne opposisjonsfolk som mot sine reaksjonære motstandere?

To ting går fram av denne kjensgjerning.

Kommunismen blir allerede anerkjent som en makt av alle europeiske makter.

Det er på høy tid at kommunistene legger sine synspunkter, sine mål og sine tendenser åpent fram for hele verden og stiller et manifest fra partiet sjøl opp mot eventyrene om kommunismens spøkelse.

Med dette mål har kommunister av de forskjelligste nasjonaliteter samlet seg i London og utarbeidet følgende manifest, som blir offentliggjort på engelsk, fransk, tysk, italiensk, flamsk og dansk.

[\[Gå til toppen\]](#)

I: Borger og proletar((Med borgerskap menes her klassen av moderne kapitalister, som eier de samfunnsmessige produksjonsmidlene

og utnytter lønnsarbeid. Med proletariat klassen av moderne lønnsarbeidere som ikke har noen egne produksjonsmidler og er henvist til å selge arbeidskrafta si for å leve. (Fotnote av Engels til den engelske utgaven av 1888.)))

Historien om alle samfunn fram til nå ((Det vil si, all skreven historie. I 1847 var samfunnets forhistorie, den sosiale organiseringa som eksisterte forut for den skrevne historien, så godt som ukjent. Siden dengang har Haxthausen oppdaget felleseie av jord i Russland, Maurer beviste at det var det samfunnsmessige grunnlaget alle teutonske stammer historisk sprang ut fra, og litt etter litt viste det seg at landsbyfelleskap er eller har vært den primitive formen for samfunn over alt fra India til Irland. Som kronen på verket ble den indre organiseringa av dette primitive kommunistiske samfunnet blottlagt i sin typiske form ved Morgans oppdagelse av gensens virkelige natur og dens forhold til stammen. Med oppløsninga av disse opprinnelige fellesskapene begynner samfunnet å bli spaltet i forskjellige og til slutt antagonistiske klasser. Jeg har forsøkt å etterspore denne oppløsningsprosessen i Familiens, privateiendommens og statens opprinnelse , 2. utgave, Stuttgart, 1886. (Note av Engels i den engelske utgaven fra 1888, og – bortsett fra siste setning – i den tyske utgaven av 1890.))) er historien om klassekamper.

Fri mann og slave, patrisier og plebeier, baron og livegen, laugsborger((Laugsborger, det vil si et fullt medlem av et laug, en mester innen, ikke lederen for, lauset. (Note av

Engels til den engelske utgaven fra 1888.))) og svenner, kort sagt undertrykker og undertrykte sto i en stadig motsetning til hverandre, førte en uavbrutt, snart skjult, snart åpen kamp, en kamp som hver gang endte med en revolusjonær omdanning av hele samfunnet, eller med de kjempende klassenes felles undergang.

I de tidligere epokene i historien finner vi nesten overalt en fullstendig inndeling av samfunnet i forskjellige stender, en mangfoldig gradering av samfunnsmessig rang. I det gamle Rom har vi patrisiere, riddere, plebeiere, slaver; i middelalderen føydherrer, vasaller, laugsborgere, svenner ((I den engelske utgaven fra 1888 står det «svenner, lærlinger, livegne». – Red.)) , livegne, og dessuten ytterligere særskilte graderinger innen nesten alle disse klassene.

Det moderne borgerlige samfunnet som har opptstått av føydalsamfunnets undergang har ikke opphevet klassemotsetningene. Det har bare satt nye klasser, nye betingelser for undertrykkinga, nye former for kamp i stedet for de gamle.

Vår epoke, borgerskapets epoke, utmerker seg ved at den har forenklet klassemotsetningene. Hele samfunnet spalter seg mer og mer i to store fiendtlige leire, i to store klasser som står i direkte motsetning til hverandre: borgerskap og proletariat.

Av middelalderens livegne utgikk småborgerne ((Marx og Engels bruker uttrykket «Pfahlbürger», som ofte oversettes med «spissborger». I våre dager gir ordet assosiasjoner i retning av småskåren og snever, men det er villedende. Det betyr opprinnelig folk med borgerrettigheter som var bosatt utafor middelalderborgenes palisader (Pfahl = tilspisset pæl) eller festningsverk, altså de spirende byenes opprinnelige innbyggere. – Oversetterens anm.)) i de første byene, av dette småborgerskapet utviklet de første elementene til borgerskapet seg.

Oppdagelsen av Amerika og sjøveien rundt Afrika åpnet et nytt felt for det framvoksende borgerskapet. Det ostindiske og kinesiske markedet, koloniseringa av Amerika, handelen med koloniene, økninga av byttemidler og varer overhodet ga handelen, skipsfarten og industrien et oppsving uten tidligere sidestykke, og ga dermed det revolusjonære elementet i det smuldrende føydalsamfunnet en rask utvikling.

Den føydale eller laugsmessige driftsmåten som så langt hadde vært rådende innen industrien var ikke tilstrekkelig for de økte behovene som fulgte med de nye markedene. Manufakturen trådte i dens sted. Laugsmestrene ble fortrenget av den industrielle middelstanden; arbeidsdelinga mellom de forskjellige korporasjonene forsvant til fordel for arbeidsdelinga innafor det enkelte verksted sjøl.

Men stadig vokste markedene, stadig økte behovet. Heller ikke manufakturen strakk til lenger. Da revolusjonerte dampen og maskineriet industriproduksjonen. I stedet for manufakturen trådte den moderne storindustrien, i stedet for den industrielle middelstanden trådte industrimillionærene, sjefene for hele industrielle arméer, de moderne borgere.

Storindustrien har etablert det verdensmarkedet som oppdagelsen av Amerika forberedte. Verdensmarkedet har gitt handelen, skipsfarten, landkommunikasjonen en umåtelig utvikling. Disse har igjen virket tilbake på utbredelsen av industrien, og i samme målestokk som industri, handel, skipsfart og jernbaner bredte seg utover, i samme målestokk utviklet borgerskapet seg, økte det sine kapitaler, og trengte det alle klasser som skrev seg fra middelalderen i bakgrunnen.

Vi ser altså hvordan det moderne borgerskapet sjøl er et produkt av en lang utviklingsgang, en rekke omveltninger i produksjons- og omsetningsmåten.

Hvert av disse borgerskapets utviklingstrinn ble fulgt av et tilsvarende politisk framskritt ((Den engelske utgaven fra

1888 har formuleringen «framskritt for denne klassen.» – Red.)). Undertrykt stand underlagt føydalherrenes herredømme, væpnet og sjølstyrt sammenslutning i kommunen («Kommune» var det navnet de nyfødte byene tok seg i Frankrike, til og med før de greide å fravriste sine føydale herrer og mestere lokalt sjølstyre og politiske rettigheter som «tredje stand». Generelt har vi her brukt England som typisk land for borgerskapets økonomiske utvikling, og Frankrike som typisk for dets politiske utvikling. (Note av Engels til den engelske utgaven fra 1888.) Slik betegnet byborgerne i Italia og Frankrike sine byfelleskap etter at de hadde kjøpt eller tvunget sine første sjølstyrerrettigheter fra føydalherrene sine. (Note av Engels til den tyske utgaven fra 1890.)) , her uavhengig byrepublikk((Den engelske utgaven fra 1888 føyer til «(som i Italia og Tyskland)» – Red.)) , der monarkiets tredje skattepliktige stand((Den engelske utgaven fra 1888 føyer til «(som i Frankrike)» – Red.)) , så på manufakturens tid motvekt mot adelen i standsmonarkiet eller det absolutte monarkiet, hovedgrunnlag for de store monarkiene overhodet, og etter etableringa av storindustrien og verdensmarkedet tilkjempet det seg endelig det politiske eneherredømmet i den moderne representativstaten. Den moderne statsmakta er bare et utvalg som forvalter hele borgerklassens felles virksomhet.

Borgerskapet har spilt en høyst revolusjonær rolle i historien.

Hvor det har fått herredømme, har borgerskapet ødelagt alle føydale, patriarkalske, idylliske forhold. Det har ubarmhjertig revet over de mangfoldige føydalbåndene som knyttet menneskene til sine naturlige foresatte og ikke latt noe annet bånd tilbake mellom menneske og menneske enn den nakne interesse, den følelsesløse «kontante betaling». Det har druknet det fromme svermeris, den ridderlige begeistrings, det spissborgerlige vemods hellige gys i den egoistiske beregnings iskalde vann. Det har oppløst den personlige verdighet i bytteverdi og i stedet for de talløse garanterte og ervervede

friheter satt den ene samvittighetsløse handelsfrihet. Kort sagt har det i stedet for en utbytting hyllet i religiøse og politiske illusjoner satt en åpen, skamløs, direkte og naken utbytting.

Borgerskapet har revet helgenglorien av alle ærverdige virksomheter som hittil er blitt betraktet med from ærbødighet. Det har forvandlet legen, juristen, presten, poeten, vitenskapsmannen til sine betalte lønnsarbeidere.

Borgerskapet har revet det rørende sentimentale sløret av familieforholdet og redusert det til et reint pengeforhold.

Borgerskapet har avslørt hvordan den brutale kraftutfoldelsen som reaksjonen beundrer så høyt ved middelalderen, var passende utfylt med det tregeste dagdriveri((I den tyske utgaven bruker Marx og Engels uttrykket «Bärenhäuterei», som skriver seg fra brødrene Grimms eventyr om «Bjørneskinnsmannen» og i tillegg til dagdriveri innebærer en hemningsløs skittenferdighet. Hovedpersonen inngikk en pakt med djevelen om at han aldri behøvde å arbeide for livets opphold, til gjengjeld måtte han la være å vaske seg eller klippe hår og negler, skjegg og bart på sju år. – Oversetterens anm.)). Først borgerskapet har vist hva menneskenes virksomhet kan få i stand. Det har utrettet ganske andre underverker enn egyptiske pyramider, romerske vannledninger og gotiske katedraler, det har utført ganske andre trekk((Marx og Engels lager et ordspill ved å bruke det tyske ordet «Zug», som bl. a. både betyr «tog» og «trekk» (både fugletrekk og sjakktrekk). – Oversetterens anm.)) enn folkevandringer og korstog.

Borgerskapet kan ikke eksistere uten stadig å revolusjonere produksjonsredskapene, altså produksjonsforholda, altså samtlige samfunnsmessige forhold. Å bevare den gamle produksjonsmåten uforandret var derimot den fremste eksistensbetingelse for alle tidligere industrielle klasser. Den stadige omveltninga av produksjonen, den uavbrutte

rystelsen av alle samfunnsmessige tilstander, den evige usikkerheten og bevegelsen skiller den borgerlige epoken fra alle andre. Alle faste, inngrodde forhold med sitt tilbehør av gamle, ærverdige forestillinger og anskuelser blir oppløst, alle nydannete forhold blir foreldet før de kan forbeines. Alt standspreget og stillestående fordamper, alt hellig blir vanhelliget, og menneskene blir endelig tvunget til å se på sin livsstilling, sine gjensidige forbindelser, med et nøkternt blikk.

Behovet for en stadig utvidet omsetning for sine produkter jager borgerskapet rundt hele jordkloden. Overalt må det sette seg fast, overalt må det etablere seg, overalt opprette forbindelser.

Gjennom sin utbytting av verdensmarkedet har borgerskapet gitt alle lands produksjon og forbruk en kosmopolitisk form. Til de reaksjonæres store sorg har det revet det nasjonale grunnlaget vekk under beina på industrien. De urgamle nasjonale industriene er blitt tilintetgjort og blir ennå daglig tilintetgjort. De blir fortrent av nye industrier, som det blir et spørsmål om liv og død for alle siviliserte nasjoner å innføre, av industrier som ikke lenger forarbeider hjemlige råstoffer, men råstoffer som hører til i de fjerneste soner, og hvis produkter ikke bare blir forbrukt i hjemlandet, men likeså i alle verdensdeler. I stedet for de gamle behovene som ble tilfredsstilt av hjemmeproduksjonen, trer nye behov som krever produkter fra de fjerneste land og klimaer for å bli tilfredsstilt. I stedet for den gamle lokale og nasjonale selvtilstrekkelighet og avsondrethet trer et allsidig samkvem, en allsidig avhengighet nasjonene imellom. Og som i den materielle, så også i den åndelige produksjon. De enkelte nasjonenes åndelige frambringelser blir fellesgods. Den nasjonale ensidigheten og innskrenketheten blir mer og mer umulig, og av de mange nasjonale og lokale litteraturene danner det seg en verdenslitteratur.

Gjennom den raske forbedringa av alle produksjonsredskaper,

gjennom de uendelig mye lettere kommunikasjonene river borgerskapet alle, også de mest barbariske nasjoner, med i sivilisasjonen. De lave vareprisene sine er det tunge artilleriet det bruker til å skyte alle kinesiske murer i grus med, og til å tvinge barbarenes mest hardnakkede fremmedhat til kapitulasjon. Det tvinger alle nasjoner til å tilegne seg borgerskapets produksjonsmåte om de ikke vil gå til grunne; det tvinger dem til å innføre den såkalte sivilisasjonen hos seg sjøl, det vil si til å bli borgere. Kort sagt: Det skaper seg en verden etter sitt eget bilde.

Borgerskapet har underkastet landsbygda under byenes herredømme. Det har skapt enorme byer, det har i høy grad økt tallet på bybefolkninga i forhold til landsbygdsbefolkninga og slik vristet en betydelig del av befolkninga ut av landlivets idioti. Som det har gjort landsbygda avhengig av byene, har det gjort de barbariske og halvbarbariske landene avhengige av de siviliserte, bondefolkene avhengige av borgerfolkene, Østen av Vesten.

Borgerskapet opphever mer og mer oppsplittinga av produksjonsmidlene, eiendommen og befolkninga. Det har konsentrert befolkninga, sentralisert produksjonsmidlene og konsentrert eiendommen på få hender. Den nødvendige følgen av dette var den politiske sentraliseringa. Uavhengige provinser som knapt var forbundet med hverandre, som hadde forskjellige interesser, lover, regjeringer og tollavgifter, ble trengt sammen i en nasjon, med en regjering, en lov, en nasjonal klasseinteresse, en tollgrense.

I løpet av sitt knapt hundreårige klasseherredømme har borgerskapet skapt mer massive og kolossale produksjonskrefter enn alle tidligere generasjoner tilsammen. Undertvingelse av naturkreftene, maskineri, bruk av kjemien i industri og jordbruk, dampskipsfart, jernbaner, elektriske telegrafer, oppdyrking av hele verdensdeler, floder som blir gjort seilbare, hele befolkninger som stemples opp av jorda – hvilket tidligere århundre ante at slike produksjonskrefter slumret i

det samfunnsmessige arbeidets skjød?

Vi har altså sett: de produksjons- og kommunikasjonsmidlene som danner grunnlaget for borgerskapets utvikling, ble frambrakt i føydalsamfunnet. På et visst trinn av disse produksjons- og kommunikasjonsmidlenes utvikling svarte de forholda som det føydale samfunnet produserte og fordelte under, den føydale organiseringa av jordbruk og manufaktur, kort sagt de føydale eiendomsforholda, ikke lenger til de allerede utviklete produktivkreftene. De hemmet produksjonen, i stedet for å fremme den. De forvandlet seg til like mange lenker. De måtte sprenges, de blei sprengt.

I deres sted trådte den frie konkurransen med den samfunnsmessige og politiske konstitusjonen som svarte til den, med borgerklassens økonomiske og politiske herredømme.

Foran øynene på oss foregår en lignende bevegelse. De borgerlige produksjons- og kommunikasjonsforholda, de borgerlige eiendomsforholda, det moderne borgerlige samfunnet som har tryllet fram så veldige produksjons- og kommunikasjonsmidler, ligner på trollmannen som ikke lenger klarer å beherske de underjordiske makter han har manet fram. I flere tiår har industriens og handelens historie bare vært historien om de moderne produktivkreftenes opprør mot de moderne produksjonsforholda, mot de eiendomsforholda som er livsbetingelsene for borgerskapet og dets herredømme. Det er nok å nevne handelskrisene, som med sine periodiske tilbakevendinger stadig mer truende stiller spørsmål ved hele det borgerlige samfunnets eksistens. I handelskrisene blir ikke bare en stor del av de frambrakte produktene, men også av de allerede skapte produktivkreftene regelmessig tilintetgjort. I krisene bryter det ut en samfunnsmessig epidemi, som for alle tidligere epoker ville ha framstått som en meningsløshet – en epidemi av overproduksjon. Samfunnet finner seg plutselig satt tilbake i en tilstand av momentant barbari; en hungersnød, en allmenn utslettelseskrig ser ut til å ha avskåret det fra alle levnettsmidler; industrien, handelen

synes tilintetgjort, og hvorfor? Fordi det besitter for mye sivilisasjon, for mange levnetsmidler, for mye industri, for mye handel. De produktivkreftene som står til dets rådighet tjener ikke lenger til å fremme de borgerlige eiendomsforholda; tvert imot er de blitt for mektige for disse forholda, de blir hemmet av dem, og så snart de overvinner disse hemningene bringer de hele det borgerlige samfunnet i uorden, truer de den borgerlige eiendommens eksistens. De borgerlige forholda er blitt for trange til å omfatte den rikdommen de har frambrakt. – På hvilken måte overvinner borgerskapet krisene? På den ene sida gjennom en tvungen ødeleggelse av en mengde produktivkrefter; på den andre sida gjennom å erobre nye markeder og utbytte gamle markeder grundigere. Altså på hvilken måte? Ved at de forbereder allsidigere og kraftigere kriser og forminsker midlene til å forebygge krisene.

De våpen som borgerskapet har slått føydalismen til jorda med, retter seg nå mot borgerskapet sjøl.

Men borgerskapet har ikke bare smidd de våpen som bringer det døden, det har også frambragt de menn som vil føre disse våpnene – de moderne arbeiderne, proletarene.

I samme målestokk som borgerskapet, dvs. kapitalen, utvikler seg, i samme målestokk utvikler proletariatet seg, klassen av moderne arbeidere, som bare lever så lenge de finner arbeid, og som bare finner arbeid så lenge deres arbeid øker kapitalen. Disse arbeiderne, som må selge seg stykkevis, er en vare som enhver annen handelsartikkel, og derfor like utsatt for alle skiftninger i konkurransen, alle markedets svingninger.

Gjennom utbredelsen av maskineriet og arbeidsdelinga har proletarens arbeid mistet enhver selvstendig karakter og dermed enhver tiltrekning for arbeideren. Han blir ikke noe annet enn et tilbehør til maskinen, av ham forlanges bare det enkleste, mest ensformige og lettlærte håndgrep. De kostnadene

arbeideren forårsaker, innskrenker seg av den grunn nesten bare til de levnetsmidlene han trenger til å underholde seg og forplante sin rase. Men prisen på en vare, og dermed også på arbeidet((I sine verker fra 1840-åra og 1850-åra, før Marx hadde utarbeidet teorien om merverdien, brukte Marx og Engels termene «arbeidets verdi», «prisen på arbeidet» og «salg av arbeid». Som Engels bemerker i 1891 i innledinga til Marx' brosjyre Lønnsarbeid og kapital «var (dette) utilstrekkelig og til og med galt ut fra de seinere verkenes standpunkt». Etter å ha bevist at arbeideren ikke selger sitt arbeid til kapitalisten men sin arbeidskraft, brukte Marx mer presise termer. I sine seinere arbeider brukte Marx og Engels termene «arbeidskraftas verdi», «prisen på arbeidskrafta» og «salg av arbeidskraft». (Redaksjonell note fra Karl Marx/Frederick Engels Collected Works , vol. 6, Lawrence & Wishart, London 1976.))), er lik dens produksjonskostnader. I samme grad som arbeidet blir mer motbydelig, synker dermed lønna. Hva mere er, i samme grad som maskineri og arbeidsdeling tiltar, i samme grad blir også mengden av arbeidet((I den engelske utgaven fra 1888 står det «arbeidsbyrden». – Red.)) økt, det kan være ved en økning av antallet arbeidstimer, økning i det arbeidet som kreves utført på en viss tid, økt fart på maskinene, osv.

Den moderne industrien har forvandlet den patriarkalske mesterens lille verksted til den industrielle kapitalistens store fabrikk. Masser av arbeidere, som blir stuet sammen i fabrikkene, blir organisert som soldater. Som menige industrisoldater blir de satt under oppsikt av et fullstendig hierarki av underoffiserer og offiserer. De er ikke bare borgerklassens, borgerstatens trelles, de blir hver dag og time trellebundet av maskinene, av oppsynsmennene og framfor alt av den enkelte fabrikant-borger sjøl. Dette despotiet er desto mer smålig, hatefullt, forbitrende jo mer åpent det erklærer fortjeneste som sitt mål.

Jo mindre håndens arbeid krever av dyktighet og kraftutøvelse,

dvs. jo mer den moderne industrien utvikler seg, desto mer blir mennenes arbeid erstattet av kvinnearbeid. Kjønn- og aldersforskjeller har ingen samfunnsmessig gyldighet lenger for arbeiderklassen. Det finnes bare arbeidsredskaper, som medfører forskjellig kostnad alt etter alder og kjønn.

Er fabrikantens utbytting av arbeideren avsluttet så langt at han får sin lønn kontant utbetalt, så overfaller de andre delene av borgerskapet ham: huseieren, kremmeren, pantelåneren, osv.

De som hittil har utgjort de lavere lag av middelstanden, de småindustrielle, handelsfolk og rentenister, håndverkere og bønder, alle disse klassene synker ned i proletariatet, dels fordi deres små kapitaler ikke er tilstrekkelige for storindustri og bukker under i konkurransen med de større kapitalistene, dels fordi deres dyktighet blir gjort verdiløs av nye måter å produsere på. Slik blir proletariatet rekruttert fra alle klasser i befolkninga.

Proletariatet gjennomgår forskjellige utviklingstrinn. Dets kamp mot borgerskapet begynner med dets eksistens.

I begynnelsen kjemper de enkelte arbeiderne, så arbeiderne i en fabrikk, så arbeiderne i en bransje på ett sted mot den enkelte borgeren som utbytter dem direkte. De retter ikke bare sine angrep mot de borgerlige produksjonsforholda, de retter dem mot selve produksjonsredskapene((I den engelske utgaven fra 1888 står det: «De retter ikke sine angrep mot de borgerlige produksjonsforholda, men mot selve produksjonsredskapene,» – Red.)), de tilintetgjør de fremmede konkurrerende varene, de slår i stykker maskinene, de stikker fabrikkene i brann, de prøver å gjenerobre middelalderarbeiderens tapte posisjon.

På dette trinnet utgjør arbeiderne en masse((I den engelske utgaven fra 1888 står det «en usammenhengende masse». – Red.)), som er spredt over hele landet og splittet av

konkurransen. Arbeidersamhold i masseomfang er ennå ikke en følge av arbeidernes egen sammenslutning, men en følge av borgerskapets sammenslutning. For å nå sine egne politiske mål må borgerskapet sette hele proletariatet i bevegelse, og er foreløpig i stand til å gjøre det. På dette trinnet bekjemper proletariatet altså ikke sin fiende, men sin fiendes fiende, restene av det absolutte kongedømme, jordeierne, de ikke-industrielle borgerne, småborgerne. Slik er hele den historiske bevegelsen konsentrert i hendene på borgerskapet. Enhver seier som vinnes på den måten, er en seier for borgerskapet.

Men med utviklinga av industrien formerer ikke bare proletariatet seg, det blir trengt sammen i større masser, dets styrke vokser, og det føler den bedre. Interessene og levekårene innafor proletariatet blir mer og mer like, ettersom maskinene mer og mer utvisker forskjellene i arbeidet og lønna nesten overalt blir presset ned til samme lave nivå. Den voksende konkurransen borgerne imellom og handelskrisene som følger av den gjør arbeidernes lønn stadig mer ustabil. De uopphørlige forbedringene av maskineriet, som stadig utvikler seg raskere, gjør hele arbeidernes livsstilling mer og mer usikker. Stadig mer tar sammenstøtene mellom den enkelte arbeideren og den enkelte borgeren karakter av sammenstøt mellom to klasser. Arbeiderne begynner med å danne koalisjoner((I den engelske utgaven fra 1888 er ordet «fagforeninger» føyd til i parentes. – Red.)) mot borgerskapet, de går sammen for å forsvare arbeidslønna si. De stifter sjøl varige sammenslutninger, for å ruste seg for leilighetsvise opprør. Her og der bryter kampen ut i oppstander.

Fra tid til annen seirer arbeiderne, men bare midlertidig. Det egentlige resultatet av kampene deres er ikke det umiddelbare utfallet, men at arbeidernes enhet griper stadig videre om seg. Den fremmes av de økende kommunikasjonsmidlene som storindustrien skaper og som setter arbeiderne på forskjellige

steder i forbindelse med hverandre. Men det trengtes bare en slik forbindelse for å sentralisere de mange lokale kampene, som overalt har samme karakter, til en nasjonal kamp, en klassekamp. Men enhver klassekamp er en politisk kamp. Og den forening som middelalderens byborgere med sine bygdeveier trengte århundrer på, får de moderne proletarene istand på få år med jernbanen.

Denne organiseringa av proletarene til klasse, og dermed til politisk parti, blir hvert øyeblikk igjen sprengt av konkurransen mellom arbeiderne sjøl. Men den oppstår stadig på nytt, sterkere, fastere, mektigere. Den tvinger fram anerkjennelse av enkelte av arbeidernes interesser i lovs form, idet den utnytter de indre splittelsene i borgerskapet. Som loven om ti-timersdagen i England ((Etter å ha vært kjempet fram gjennom flere år, ble loven om ti-timersdagen («The Ten-Hours' Bill») vedtatt i 1847 i en atmosfære av intense motsetninger mellom landadelen og industriborgerskapet, som følge av at kornlovene ble forkastet i 1846. For å hevne seg på industriborgerskapet støttet enkelte av toryene denne loven. Engels gir en detaljert beskrivelse av hvilket standpunkt de forskjellige klassene inntok til problemet med å begrense arbeidsdagen i sine artikler «Ti-timers-spørsmålet» og «Den engelske ti-timersloven» fra henholdsvis februar og mars 1850, se Collected Works vol. 10, London 1978, p. 271-276 og 288-300. (Redaksjonell note fra Karl Marx/Frederick Engels Collected Works , vol. 6, Lawrence & Wishart, London 1976.)).

I det hele tatt fremmer sammenstøtene i det gamle samfunnet proletariatets utvikling på mange måter. Borgerskapet befinner seg i vedvarende kamper: til å begynne med mot aristokratiet, seinere mot de delene av borgerskapet sjøl hvis interesser kommer i motsetning til industriens framskritt, hele tida mot borgerskapet i alle andre land. I alle disse kampene ser det seg nødt til å appellere til proletariatet, benytte seg av dets hjelp og slik trekke det inn i den politiske bevegelsen.

Det tilfører altså sjøl proletariatet sine egne dannelseselementer((I den engelske utgaven fra 1888 står det «politiske og allmenne dannelseselementer». – Red.)), dvs. våpen mot borgerskapet sjøl.

Som vi så blir videre hele bestanddeler av den herskende klassen gjennom industriens framskritt kastet ned i proletariatet, eller i det minste blir deres livsbetingelser truet. Også de tilfører proletariatet en mengde dannelseselementer((I den engelske utgaven fra 1888 står det «opplysnings- og framskrittselementer». – Red.)).

Og endelig, i tider da klassekampen nærmer seg avgjørelsen, antar oppløsningsprosessen innen herskerklassen, innen hele det gamle samfunnet, en så heftig, så grell karakter, at en liten del av den herskende klassen sier seg løs fra denne og slutter seg til den revolusjonære klassen, som bærer framtida i sine hender. Slik som tidligere en del av adelen gikk over til borgerskapet, slik går nå en del av borgerskapet over til proletariatet, og særlig en del av de borgerlige ideologene, som har arbeidet seg fram til teoretisk forståelse av hele den historiske bevegelsen.

Av alle klasser som i dag står mot borgerskapet, er bare proletariatet en virkelig revolusjonær klasse. De øvrige klassene forfaller og går under med storindustrien, proletariatet er dens spesielle produkt.

Middelstendene((I den engelske utgaven fra 1888 står det «den lavere middelklassen». – Red.)), den småindustrielle, den lille kjøpmannen, håndverkeren, bonden, alle bekjemper de borgerskapet for å sikre sin eksistens som middelstender((I den engelske utgaven fra 1888 står det «som deler av middelklassen». – Red.)) fra undergangen. De er altså ikke revolusjonære, men konservative. Hva mer er, de er reaksjonære, de prøver å dreie historiens hjul tilbake. Er de revolusjonære, så er de det med henblikk på sin forestående overgang til proletariatet, så forsvarer de ikke sine

nåværende, men sine framtidige interesser, så forlater de sitt eget standpunkt for å stille seg på proletariatets.

Filleproletariatet I den engelske utgaven fra 1888 står det «'The dangerous class', det sosiale avskummet,». – Red.)), denne passive forråtnelse av de nederste skikt i det gamle samfunnet, blir under forløpet av en proletarisk revolusjon her og der slynget inn i bevegelsen. Etter hele sin livssituasjon vil det være mer tilbøyelig til å la seg kjøpe til reaksjonære intriger.

Livsvilkåra for det gamle samfunnet er allerede tilintetgjort i proletariatets livsvilkår. Proletaren er eiendomsløs, hans forhold til hustru og barn har ikke lenger noe til felles med det borgerlige familieforholdet. Det moderne industriarbeidet, den moderne underkastelsen under kapitalen, den samme i England som i Frankrike, i Amerika som i Tyskland, har avkledd ham all nasjonal karakter. Lovene, moralen, religionen er for ham like mange borgerlige fordommer, som det gjemmer seg like mange borgerlige interesser bakom.

Alle tidligere klasser som tilkjempet seg herredømmet, søkte å sikre sin allerede oppnådde posisjon ved å underkaste hele samfunnet betingelsene for sitt erverv. Proletarene kan bare erobre de samfunnsmessige produktivkreftene ved å avskaffe sin egen tidligere tilegnelsesmåte og dermed hele den tidligere tilegnelsesmåten. Proletarene har ikke noe eget å sikre, deres oppgave er å ødelegge alle tidligere privatsikkerheter og privatforsikringer.

Alle tidligere bevegelser ((I den engelske utgaven fra 1888 står det «Alle tidligere historiske bevegelser». – Red.)) var mindretallsbevegelser eller i mindretallets interesse. Den proletariske bevegelsen er det overveldende flertallets bevegelse i det overveldende flertallets interesse. Proletariatet, det nåværende samfunnets underste lag, kan ikke reise seg, kan ikke rette seg opp, uten at hele overbygninga av lag som danner det offisielle samfunnet sprenges i lufta.

Skjønt ikke i innhold, er proletariatets kamp mot borgerskapet i formen i første hånd en nasjonal kamp. Proletariatet i ethvert land må naturligvis først bli ferdig med sitt eget borgerskap.

Idet vi har skissert de mest allmenne fasene i proletariatets utvikling, har vi fulgt den mer eller mindre skjulte borgerkrigen innafor det bestående samfunn til det punktet hvor den bryter ut i en åpen revolusjon og proletariatet grunnlegger sitt herredømme ved å styrte borgerskapet med vold.

Som vi har sett berodde alle tidligere samfunn på motsigelsen mellom undertrykkende og undertrykte klasser. Men for å kunne undertrykke en klasse, må den være sikret betingelser som den ihvertfall kan friste sin trellbundne eksistens innafor. Den livegne arbeidet seg opp til medlem av kommunen innafor livegenskapet, som småborgeren arbeidet seg opp til borger under den føydale absolutismens åk. I stedet for å heve seg med industriens framsteg, synker derimot den moderne arbeider stadig dypere under sin egen klasses betingelser. Arbeideren blir til pauper((Forfatterne bruker det latinske ordet pauper, som betyr utarmet, fattig. Pauperisme betegner en fattigdom som er et sosialt, ikke et individuelt fenomen, en tilstand der grupper av befolkninga er så utarmet at de ikke lenger kan livberge seg på egne midler, men er avhengige av støtte fra samfunnet eller private. – Oversetterens anm.)), og pauperismen utvikler seg enda raskere enn befolkninga og rikdommen. Av dette går det åpent fram at borgerskapet er ute av stand til å forbli samfunnets herskende klasse lenger, og påtvinge sine livsbetingelser som regulerende lov. Det er ute av stand til å herske, fordi det er ute av stand til å sikre sine slavers eksistens sjøl innafor deres slavekår, fordi det er nødt til å la dem synke ned i en posisjon hvor det må fø på dem i stedet for å la seg fø av dem. Samfunnet kan ikke lenger leve under borgerskapet, dvs. dets liv er ikke lenger forenlig med samfunnet.

Den vesentlige forutsetninga for borgerklassens eksistens og herredømme er opphoping av rikdom på private hender, danning og øking av kapital, forutsetninga for kapitalen er lønnsarbeidet. Lønnsarbeidet beror utelukkende på konkurransen arbeiderne imellom. Industriens framskritt, som borgerskapet er den viljeløse og motstandsløse bæreren av, erstatter arbeidernes isolering gjennom konkurransen med deres revolusjonære enhet gjennom sammenslutninga. Med utviklinga av storindustrien blir altså selve det grunnlaget som det produserer og tilegner seg produkter på, trukket vekk under beina på borgerskapet. Det produserer framfor alt sine egne banemenn. Dets undergang og proletariatets seier er like uunngåelige.

II: Proletarer og kommunister

I hvilket forhold står kommunistene til proletarene i det hele tatt?

Kommunistene er ikke noe særskilt parti overfor de andre arbeiderpartiene.

De har ingen interesser som skiller seg fra hele proletariatets interesser.

De stiller ikke opp noen særlige((I den engelske utgaven fra 1888 står det «sekteiske» i stedet for «særlige». – Red.)) prinsipper som de vil forme den proletariske bevegelsen etter.

Kommunistene skiller seg fra de øvrige proletariske partiene bare ved det, at de på den ene sida i proletarenes forskjellige nasjonale kamper framhever hele proletariatets felles interesser som er uavhengige av nasjonalitet, og på den andre sida ved det, at de på de forskjellige utviklingstrinn som kampen mellom proletariat og borgerskap gjennomløper, hele tida står for hele bevegelsens interesser.

Kommunistene er altså i praksis den mest målbevisste((I den

engelske utgaven fra 1888 står det «den mest framskredne og målbevisste». – Red.)) og pådrivende delen av arbeiderpartiene i alle land; de har framfor den øvrige massen av proletariatet en teoretisk innsikt i betingelsene for, forløpet og de allmenne((I den engelske utgaven fra 1888 står det «de endelige, allmenne resultatene». – Red.)) resultatene av den proletariske bevegelsen.

Kommunistenes nærmeste mål er de samme som de øvrige proletariske partienes: Å konstituere proletariatet til en klasse, styrte borgerskapets herredømme, proletariatets erobring av den politiske makta.

Kommunistenes teoretiske grunnsetninger beror på ingen måte på idéer, på prinsipper som en eller annen verdensforbedrer har oppfunnet eller oppdaget.

De er bare allmenne uttrykk for faktiske forhold i en eksisterende klassekamp, en historisk bevegelse som foregår for øynene på oss. Det å avskaffe de forutgående eiendomsforholda er ikke noe som er spesielt for kommunismen.

Alle eiendomsforhold har vært underkastet en stadig historisk veksling, i en stadig, historisk forandring((I den engelske utgaven fra 1888 lyder denne setninga: «Alle eiendomsforhold i fortida har uavbrutt vært gjenstand for historiske endringer som følge av endringer i historiske forhold.» – Red.)).

Den franske revolusjon avskaffet f. eks. føydaleiendommen til fordel for den borgerlige eiendom.

Det som særkjenner kommunismen, er ikke avskaffelsen av eiendom overhodet, men avskaffelsen av den borgerlige eiendommen.

Men den moderne borgerlige privateiendommen er det siste og mest fullendte uttrykk for en framstilling og tilegning av produkter som bygger på klassemotsigelser, på at noen utbytter andre((I den engelske utgaven fra 1888 står det «på at

flertallet utbytter mindretallet». – Red.)).

I denne betydninga kan kommunistene sammenfatte sin teori i det ene uttrykket: Oppheving av privatieidommen.

Man har bebreidet oss kommunister at vi vil avskaffe den personlig ervervede eiendom, oppnådd ved eget arbeid; den eiendommen som danner grunnlaget for all personlig frihet, virksomhet og sjølstendighet.

Eiendom oppnådd ved eget arbeid, ervervet, sjølførtjent eiendom! Snakker dere om småborger-((I den engelske utgaven fra 1888 står det «eiendommen til de små håndverkerne, eller småbøndene, en form for eiendom som gikk forut for den borgerlige formen.» – Red.)), småbondeeiendommen, som gikk forut for den borgerlige eiendommen? Den trenger vi ikke å avskaffe, den har utviklinga av industrien avskaffet, og avskaffer den daglig.

Eller snakker dere om den moderne borgerlige privateiendommen?

Men skaper lønnsarbeidet, proletarens arbeid, eiendom for ham? På ingen måte. Det skaper kapital, det vil si den eiendommen som utbytter lønnsarbeidet, og som bare kan formere seg under de betingelsene at den skaper nytt lønnsarbeid for å utbytte det på nytt. Eiendommen i sin nåværende skikkelse beveger seg i motsigelsen mellom kapital og lønnsarbeid. La oss se på de to sidene i denne motsigelsen.

Det å være kapitalist betyr ikke bare å innta en reint personlig, men en samfunnsmessig stilling i produksjonen. Kapitalen er et fellesprodukt og kan bare settes i bevegelse ved en felles virksomhet av flere samfunnsmedlemmer, ja i siste instans bare gjennom den felles virksomheten til alle samfunnets medlemmer.

Kapitalen er altså ingen personlig makt, den er en samfunnsmessig makt.

Når kapitalen altså blir forvandlet til en felleseiendom som tilhører alle samfunnsmedlemmer, så forvandler ikke personlig eiendom seg til samfunnseiendom. Det er bare eiendommens samfunnsmessige karakter som forvandler seg. Den mister sin klassekarakter.

La oss nå komme til lønnsarbeidet:

Gjennomsnittsprisen på lønnsarbeidet er arbeidslønns minimum, dvs. den summen av levnetsmidler som er nødvendig for å holde arbeideren i live som arbeider. Det lønnsarbeideren tilegner seg gjennom sin virksomhet, er altså bare tilstrekkelig til å gjenskape hans bare liv. Vi vil ikke på noen måte avskaffe denne personlige tilegnelsen av arbeidsprodukter for å gjenskape det umiddelbare livet, en tilegnelse som ikke etterlater noe nettoutbytte som kan gi makt over fremmed arbeid. Vi vil bare oppheve denne tilegnelsens elendige karakter, som gjør at arbeideren bare lever for å øke kapitalen, bare lever så fremt den herskende klassens interesser krever det.

I det borgerlige samfunnet er det levende arbeidet bare et middel til å øke det oppsamla ((Den engelske utgaven fra 1888 bruker uttrykket «det akkumulerte arbeidet». – Red.)) arbeidet. I det kommunistiske samfunnet er det oppsamla arbeidet bare et middel til å utvide, berike, befordre arbeidernes livsprosess.

I det borgerlige samfunnet hersker altså fortida over samtida, i det kommunistiske hersker samtida over fortida. I det borgerlige samfunnet er kapitalen sjølstendig og personlig, mens det virksomme individ er usjølstendig og upersonlig.

Og oppheving av disse forholda kaller borgerskapet for oppheving av personlighet og frihet! Og med rette. Det dreier seg ganske riktig om å oppheve borgerpersonligheten, borgersjølstendigheten og borgerfriheten.

Frihet betyr innafor de nåværende borgerlige

produksjonsforholda fri handel, fritt kjøp og salg.

Men faller handelen, så faller også den frie handelen. Akkurat som alle de andre frihetsfrasene fra vårt borgerskap, har talemåtene om den frie handelen overhodet bare mening i motsetning til den bundne handelen, i motsetning til middelalderens trellbundne borgere, men ikke i motsetning til den kommunistiske opphevinga av handelen, av de borgerlige produksjonsforholda og borgerskapet sjøl.

Dere er forferdet over at vi vil oppheve privateiendommen. Men i deres bestående samfunn er privateiendommen opphevet for ni tiendedeler av samfunnsmedlemmene, den eksisterer ((Den engelske utgaven fra 1888 legger til «for de få». – Red.)) nettopp gjennom det at den ikke eksisterer for ni tiendedeler. Dere bebreider oss altså at vi vil oppheve en eiendom som forutsetter det overveldende flertallets eiendomsløshet som sin nødvendige betingelse.

Kort sagt bebreider dere oss at vi vil oppheve deres eiendom. Det er ganske riktig, det vil vi.

Fra og med det øyeblikk da arbeid ikke lenger kan bli forvandlet til kapital, penger, grunnrente, kort sagt til en samfunnsmessig makt som kan monopoliseres, dvs. fra det øyeblikk da den personlige eiendommen ikke lenger kan slå om i en borgerlig eiendom ((Den engelske utgaven fra 1888 føyer til «til kapital,» – Red.)), fra og med det øyeblikk, erklærer dere, vil personen være opphevet.

Dere tilstår altså, at med person mener dere ingen andre enn borgeren, den borgerlige eiendomsbesitter. Og denne personen skal ganske riktig bli opphevet. ((I den engelske utgaven fra 1888 lyder den siste setninga: «Denne personen må ganske riktig feies ut av veien og umuliggjøres.» – Red.))

Kommunismen tar ikke fra noen makta til å tilegne seg samfunnsmessige produkter, den fjerner bare makta til å underlegge seg fremmed arbeid gjennom denne tilegninga.

Man har innvendt at med opphevinga av privateiendommen vil alle virksomheter opphøre og en allmenn dovenskap vil gripe om seg.

Ifølge dette måtte det borgerlige samfunnet forlengst ha gått til grunne av dovenskap, for de som arbeider i det, erverver ikke, og de som erverver, arbeider ikke. Hele innvendinga løper ut i den tautologien at det ikke finnes noe lønnsarbeid lenger, så snart det ikke lenger finnes noen kapital.

Alle innvendinger som blir rettet mot den kommunistiske tilegnings- og produksjonsmåten, blir gjort gjeldende for tilegning og produksjon av åndsproduktene også. På samme måten som opphøret av klasseeiendommen for borgeren er opphøret av selve eiendommen, så er opphøret av klasseskille((I den engelske utgaven fra 1888 står det «kultur» i stedet for «dannelse», og setninga lyder: «så er opphøret av klassekulturen for ham identisk med opphøret av all kultur.» – Red.)) for ham identisk med opphøret av dannelsesoverhodet.

Den dannelsen han sørger over tapet av, er for det enorme fletallet utdannelsen til å betjene en maskin.

Men strid ikke med oss ved å måle avskaffinga av den borgerlige eiendommen((I den engelske utgaven fra 1888 er det tilføyd «som vi har som mål». – Red.)) med deres borgerlige forestillinger om frihet, dannelsesrett osv. Deres idéer er sjøl produkter av de borgerlige produksjons- og eiendomsforhold, akkurat som deres rett bare er deres klasses vilje opphøyd til lov, en vilje som får sitt innhold bestemt av de materielle livsvilkåra til deres klasse((I den engelske utgaven fra 1888 lyder den siste setninga: «en vilje, hvis grunnleggende karakter og retning bestemmes av deres klasses økonomiske eksistensvilkår.» – Red.)).

Den egennyttige forestilling hvor dere forvandler deres produksjons- og eiendomsforhold fra historiske forhold som går over i løpet av produksjonen, til evige natur- og

fornuftslover, deler dere med alle de herskende klassene som har gått under((I den engelske utgaven fra 1888 står det «alle de herskende klassene som har gått foran dere.» – Red.)). Det dere begriper når det gjelder den antikke eiendommen, det dere begriper når det gjelder den føydale eiendommen, er det ikke lenger tillatt for dere å begripe når det gjelder den borgerlige eiendommen. –

Oppheving av familien! Selv de mest radikale hisser seg opp over denne skjendige hensikten til kommunistene.

Hva beror den nåværende, den borgerlige familie på? På kapitalen, på den private fortjenesten. Fullt utviklet eksisterer den bare for borgerskapet, men den kompletteres av proletarens påtvungne familieløshet og den offentlige prostitusjonen.

Borgerens familie bortfaller naturligvis med bortfallet av disse kompletteringene, og begge forsvinner når kapitalen forsvinner.

Bebreider dere oss at vi vil oppheve foreldrenes utbytting av barna? Vi tilstår denne forbrytelsen.

Men, sier dere, vi opphever de mest fortrolige forhold, når vi i stedet for oppdragelsen i hjemmet vil sette den samfunnsmessige oppdragelse.

Og er ikke også deres oppdragelse bestemt av samfunnet? Gjennom de samfunnsmessige forholda som dere oppdrar innafor, gjennom den direkte eller indirekte innblanding fra samfunnet, ved hjelp av skolen, osv. Kommunistene oppfinner ikke samfunnets påvirkning på oppdragelsen, de forandrer bare dens karakter, de river oppdragelsen ut av den herskende klassens innflytelse.

De borgerlige talemåtene om familie og oppdragelse, om det fortrolige forhold mellom foreldre og barn, blir stadig eklere, jo mer alle proletarens familiebånd blir revet over

som en følge av storindustrien, og barna forvandlet til reine handelsartikler og arbeidsinstrumenter.

Men dere kommunister vil innføre kvinnefellesskapet, skriker hele borgerskapet mot oss i kor.

Borgeren ser i sin kone bare et produksjonsredskap. Han hører at produksjonsredskapene skal utnyttas i fellesskap, og kan naturligvis ikke tenke seg annet enn at fellesskapets lodd også vil falle på kvinnene.

Han aner ikke at det til og med handler om å oppheve kvinnens stilling som reine produksjonsredskaper.

Forøvrig er ikke noe mer latterlig enn vårt borgerskaps høymoralske opprørthet over kommunistenes angivelige offisielle kvinnefellesskap. Kommunistene trenger ikke innføre noe kvinnefellesskap, det har nesten alltid eksistert.

Våre borgere, som ikke er tilfreds med at deres proletarers hustruer og døtre står til forføyning for dem, for slett ikke å snakke om den offentlige prostitusjonen, finner den største fornøyelse i gjensidig å forføre hverandres ektefeller.

Det borgerlige ekteskapet er i virkeligheten et hustrufellesskap. Man kan i høyden bebreide kommunistene for at de i stedet for et hyklersk skjult kvinnefellesskap vil innføre et offisielt, åpenhjertig kvinnefellesskap. Forøvrig sier det seg sjøl at med opphevinga av de nåværende produksjonsforholda vil også det kvinnefellesskapet som springer ut av dem, nemlig den offisielle og ikke-offisielle prostitusjonen, forsvinne.

Kommunistene blir videre anklaget for å ville avskaffe fedrelandet, nasjonaliteten.

Arbeiderne har ikke noe fedreland. Man kan ikke ta fra dem noe de ikke har. Idet proletariatet først må erobre det politiske herredømmet, heve seg opp til den nasjonale klassen((I den

engelske utgaven fra 1888 står det «nasjonens ledende klasse». – Red.)), konstituere seg sjøl som nasjon, er det sjøl ennå nasjonalt, men ikke på noen måte i borgerskapets betydning.

Den nasjonale avsondringa og motsigelsene mellom folkene forsvinner mer og mer allerede med utviklinga av borgerskapet, med handelsfriheten, verdensmarkedet, ensartetheten i industriproduksjonen og de livsforholda som svarer til dem.

Proletariatets herredømme vil få dem til å forsvinne enda mer. Forent aksjon, i det minste av de siviliserte land, er den første betingelsen for proletariatets frigjøring.

I samme utstrekning som det ene individets utbytting av det andre blir opphevet, blir den ene nasjonens utbytting av den andre opphevet.

Med motsigelsene mellom klassene innen nasjonen bortfaller også nasjonenes fiendtlige stilling mot hverandre.

I det hele tatt fortjener de anklagene som blir framsatt mot kommunismen fra religiøse, filosofiske og ideologiske synspunkter ingen videre diskusjon.

Trengs det noen dypere innsikt for å begripe at med menneskenes livsvilkår((I den engelske utgaven fra 1888 står det «materielle livsvilkår». – Red.)), med deres samfunnsmessige forbindelser, med deres samfunnsmessige tilværelse, forandrer også deres forestillinger, synspunkter og begreper, kort sagt deres bevissthet, seg?

Hva annet beviser idéhistorien enn at den åndelige produksjonen forandrer seg med den materielle? En tids herskende idéer var alltid bare den herskende klassens idéer.

Man snakker om idéer som har revolusjonert et helt samfunn. Man uttrykker dermed bare den kjensgjerning at elementene til et nytt samfunn dannet seg innafor et gammelt, at oppløsninga av de gamle idéene har holdt tritt med oppløsninga av de gamle

livsvilkåra.

Da den gamle verden var i ferd med å gå under, ble den gamle religionen beseiret av den kristne religionen. Da de kristelige idéene i det 18. århundre lå under for opplysningsidéene((I den engelske utgaven fra 1888 står det «de rasjonalistiske idéene». – Red.)), kjempet det føydale samfunnet sin døds kamp med det dengang revolusjonære borgerskapet. Idéene om samvittighets- og religionsfrihet uttrykker bare den frie konkurransens herredømme på kunnskapens område.

«Men,» vil man si, «de religiøse, moralske, filosofiske, politiske((Ordet «politiske» mangler i den engelske utgaven fra 1888. – Red.)), juridiske ideene osv. forandrer seg riktig nok i løpet av den historiske utviklinga. Religionen, moralen, filosofien, politikken, retten består hele tida gjennom denne omskiftninga.

Dessuten finnes det evige sannheter, som frihet, rettferdighet osv., som er felles for alle samfunnsmessige tilstander. Men kommunismen avskaffer de evige sannheter, den avskaffer religionen, moralen, uten å gi dem en ny form, den motsier altså all tidligere historisk utvikling.»

Hva reduserer denne anklagen seg til? Historien til hele samfunnet fram til nå har beveget seg i klassemotsigelser, som tok ulike former i de ulike epokene.

Men hvilken form det enn har tatt, har det at den ene delen av samfunnet utbyttet den andre vært en kjensgjerning som alle tidligere århundrer har hatt til felles. Derfor er det ikke å undres over at den samfunnsmessige bevisstheten i alle århundrer, alt mangfold og alle forskjeller til tross, har beveget seg i visse felles former, i bevissthetsformer((I den engelske utgaven fra 1888 står det «allmenne idéer». – Red.)) som bare vil oppløse seg fullstendig når klassemotsigelsene forsvinner helt.

Den kommunistiske revolusjonen er det mest radikale bruddet med de overleverte eiendomsforholda. Ikke å undres over at det i dens utviklingsløp vil skje det mest radikale brudd med de overleverte idéene.

Men la oss forlate borgerskapets innvendinger mot kommunismen.

Vi så allerede ovenfor at første skritt i arbeiderrevolusjonen er at proletariatet oppkaster seg til herskende klasse, kjemper igjennom demokratiet.

Proletariatet vil benytte sitt politiske herredømme til gradvis å fravriste borgerskapet all kapital, sentralisere alle produksjonsredskaper i hendene på staten, dvs. det som herskende klasse organiserte proletariatet, og så raskt som mulig øke produktivkraftene.

Dette kan til å begynne med naturligvis bare skje ved hjelp av despotiske inngrep i eiendomsretten og de borgerlige produksjonsforholda, altså ved forholdsregler som ser ut til å være økonomisk utilstrekkelige og uholdbare, men som i bevegelsens løp går ut over seg sjøl((Den engelske utgaven fra 1888 tilføyer: » og gjør videre inngrep mot den gamle samfunnsordenen påkrevet,» – Red.)) og er uunngåelige som middel til omveltning av hele produksjonsmåten.

Disse forholdsreglene vil naturligvis være ulike i de ulike landene.

Men for de mest framskredne landene vil det følgende temmelig allment kunne komme til anvendelse:

1. Ekspropriasjon((I den engelske utgaven fra 1888 står det «Avskaffing». – Red.)) av grunneiendommen og bruk av grunnrenta til statsoppgaver.
2. Sterkt progressive skatter((I den engelske utgaven fra 1888 står det «en sterkt progressiv eller gradert inntektsskatt.» – Red.)).
3. Avskaffing av arveretten.

4. Konfiskering av eiendommen til alle emigranter og opprørere.
5. Sentralisering av kreditten i statens hender gjennom en nasjonalbank med statskapital og absolutt monopol.
6. Sentralisering av transportvesenet((I den engelske utgaven fra 1888 står det «alle kommunikasjons- og transportmidler». – Red.)) i statens hender.
7. Økning av de statlige fabrikkene og produksjonsredskapene, oppdyrking og forbedring av jorda etter en felles plan.
8. Lik arbeidstvang for alle, oppretting av industrielle arméer, særlig for jordbruket.
9. Forening av bedriftene innafor landbruk og industri, arbeid for gradvis å overvinne forskjellen((I den tyske utgaven fra 1848 sto det «motsigelsen». I senere utgaver ble ordet «motsigelse» byttet ut med «forskjell». I den engelske utgaven fra 1888 lyder pkt. 9: «Kombinasjon av jordbruket med fabrikkindustrier, gradvis avskaffing av forskjellen mellom by og land ved å spre befolkninga jevnere utover landet.» – Red.)) mellom by og land.
10. Offentlig og gratis oppdragelse av alle barn. Avskaffing av barnas fabrikkarbeid i sin nåværende form. Forening av oppdragelsen med den materielle produksjonen, osv.

Når klasseforskjellene under utviklingas gang er forsvunnet og all produksjon er konsentrert i hendene på de sammensluttede individene((I den engelske utgaven fra 1888 står det «i hendene på en stor sammenslutning av hele nasjonen». – Red.)), så mister den offentlige makta sin politiske karakter. Den politiske makta i egentlig forstand er den organiserte makta til en klasse for å undertrykke en annen. Når proletariatet i kampen mot borgerskapet med nødvendighet forener seg til klasse, gjennom en revolusjon gjør seg til herskende klasse og som herskende klasse med makt opphever de gamle produksjonsforholda, da opphever det med disse produksjonsforholda klassemotsigelsenes eksistensbetingelser, klassene i det hele tatt og dermed sitt eget herredømme som

klasse.

I stedet for det gamle borgerlige samfunnet med sine klasser og klassemotsigelser trer en sammenslutning hvor den frie utviklinga av hver enkelt er betingelsen for alles frie utvikling.

III: Sosialistisk og kommunistisk litteratur

1. Den reaksjonære sosialismen

a) Den føydale sosialismen

Det franske og engelske aristokratiet var etter sin historiske stilling kalt til å skrive pamfletter mot det moderne borgerlige samfunnet. I den franske julirevolusjonen i 1830, i den engelske reformbevegelsen ble de enda en gang underlagt den forhatte oppkomlingen. En alvorlig politisk kamp kunne ikke lenger komme på tale. Bare en litterær kamp var igjen for dem. Men også på litteraturens område var de gamle talemåtene fra restaurasjonstiden((Ikke den engelske restaurasjonen fra 1660 til 1689, men den franske restaurasjonen fra 1814 til 1830. (Note av Engels til den engelske utgaven fra 1888.))) blitt umulige. For å vekke sympati måtte aristokratiet tilsynelatende tape sine egne interesser av syne og bare formulere sitt anklageskriv mot borgerskapet i den utbyttede arbeiderklassens interesse. Slik forberedte de oppreisningen ved å synge smedeviser mot sin nye hersker og tillate seg å hviske ham mer eller mindre uhellsvangre profetier i øret.((I den engelske utgaven fra 1888 lyder denne setninga: «Slik tok aristokratiet sin hevn ved å synge smedeviser om sin nye herre, og hviske dystre profetier i hans ører om kommende katastrofe.» – Red.))

På denne måten oppsto den føydalistiske sosialismen, halvt klagesang, halvt paskvill((Paskvill = anonymt smedeskrift. –

Øversetterens anm.)), halvt gjenklang fra fortida, halvt trusler fra framtida. Innimellom rammet den borgerskapet i hjertet med bitre, åndrikt sønderflengende fordømmelser, alltid virket den komisk gjennom sin fullstendige mangel på evne til å begripe den moderne historiens gang.

I hånden svingte de den proletariske tiggerposen som fane for å samle folket bak seg. Men hver gang folket fulgte dem, fikk det øye på de gamle føydale våpenmerkene på baken deres og løp bort fra dem med høylytt og uærbødig latter.

En del av de franske legitimistene og Det unge England((De franske legitimistene var tilhengere av Bourbon-dynastiet som ble styrtet i 1830. De forsvarte interessene til de arvelige storgodseierne (Villeneuve-Bargemont og andre). Noen av dem tydde til sosial demagogi i sin kamp mot finans- og industriborgerskapet, og maskerte seg som forsvarere av det arbeidende folket. Det unge England var en gruppe av konservative skribenter og politikere, deriblant Disraeli og Ferrand, som sto nær Tory-filantropene og grunnla en egen gruppe i Underhuset i 1841. De målbar landaristokratiets misnøye med borgerskapets voksende politiske og økonomiske makt, kritiserte det kapitalistiske systemet og støttet halvhjertede filantropiske tiltak for å bedre arbeidernes kår. Det unge England gikk i oppløsning som politisk gruppe i 1845 og opphørte å eksistere som en litterær krets i 1848. (Redaksjonell note fra Marx & Engels Collected Works , vol. 6, Lawrence & Wishart, London 1976.))) ga til beste dette skuespillet.

Når de føydale beviser at deres måte å utbytte på var annerledes skapt enn den borgerlige utbyttinga, så glemmer de bare at de utbyttet under ganske andre betingelser som nå er foreldet. Når de påviser at under deres herredømme eksisterte ikke det moderne proletariatet, så glemmer de bare at selv det moderne borgerskapet var en nødvendig etterkommer av deres samfunnsordning.

Forøvrig legger de så lite skjul på den reaksjonære karakteren av sin kritikk, at deres hovedanklage mot borgerskapet til og med går ut på at under dets regime utvikler det seg en klasse som kommer til å sprengte hele den gamle samfunnsordninga i luften.

Hva de bebreider borgerskapet er mer at det skaper et revolusjonært proletariat, enn at det overhodet skaper et proletariat.

I den politiske praksis deltar de derfor i alle voldstiltak mot arbeiderklassen, og i dagliglivet nedlater de seg, alle sine oppblåste talemåter til tross, til å samle opp de gylne eplene((I den engelske utgaven fra 1888 står det «de gylne eplene som faller fra industriens tre». – Red.)) og bytte bort troskap, kjærlighet og ære med handel i saueull, fôrbeter og snaps.((Dette gjelder særlig Tyskland, hvor landadelen og junkerstanden lar sine forvaltere dyrke opp store deler av godsene for deres regning, og dessuten er store produsenter av roesukker og destillatører av potetsprit. Det mer velstående britiske aristokratiet er foreløpig hevet over dette, men de vet også hvordan de skal ta igjen for fallende rente ved å låne sitt navn til stiftere av mer eller mindre tvilsomme aksjeselskaper. (Fotnote av Engels til den engelske utgaven fra 1888.)))

Som presten alltid har gått hånd i hånd med føydalherren((I den engelske utgaven fra 1888 står det «godseieren». – Red.)), går prestesosialismen hånd i hånd med den føydale.

Ingenting er lettere enn å gi den kristelige asketismen et sosialistisk anstrøk. Har ikke kristendommen også ivret mot privateiendommen, mot ekteskapet, mot staten? Har den ikke i deres sted preket veldedighet og enkelhet, sølibat og kjødets død, klosterliv og kirke? Den kristne sosialismen er bare vievannet som presten velsigner aristokratens ergrelse med.

b) småborgerlig sosialisme

Føydaladelen er ikke den eneste klassen som ble styrtet av borgerskapet, og hvis livsbetingelser syknet hen og døde bort i det moderne samfunnet. Middeltalderens bysmåborgere og småbondestanden var forløperne for det moderne borgerskapet. I land som er mindre utviklet industrielt og kommersielt, vegeterer denne klassen((I den engelske utgaven fra 1888 står det «disse to klassene». – Red.)) ennå videre ved siden av det framvoksende borgerskapet.

I de landene hvor den moderne sivilisasjonen har utviklet seg, har det dannet seg et nytt småborgerskap, som svever mellom proletariatet og borgerskapet og stadig danner seg på nytt, som en komplettering av det borgerlige samfunnet. Men konkurransen slynger hele tida medlemmene av småborgerskapet ned i proletariatet. Ja, med utviklinga av storindustrien ser de sjøl et tidspunkt nærme seg da de helt forsvinner som sjølstendig del av det moderne samfunnet og i handelen, manufakturen og jordbruket blir erstattet av arbeidsoppsynsmenn og tjenerskap.

I land som Frankrike, hvor bondeklassen utgjør langt mer enn halvparten av befolkninga, var det naturlig at skribenter som opptrådte til fordel for proletariatet mot borgerskapet anla småborgerens og småbondens målestokk i sin kritikk mot borgerregimet, og tok parti for arbeiderklassen ut fra småborgerskapets((I den engelske utgaven fra 1888 står det «fra disse mellomliggende klassenes standpunkt.» – Red.)) standpunkt. Slik dannet den småborgerlige sosialismen seg. Sismondi er lederen for denne litteraturen, ikke bare i Frankrike, men også i England.

Denne sosialismen dissekerte høyst skarpsindig motsigelsene i de moderne produksjonsforholda. Den avslørte økonomenes hyklerske skjønning. Den påviste ugjendrivelig de ødeleggende virkningene av maskineriet og arbeidsdelinga, konsentrasjonen av kapitalene og grunneiendommen, overproduksjonen, krisene, småborgerens og småbøndenes nødvendige undergang, proletariatets elendighet, anarkiet i

produksjonen, de skrikende misforholda i fordelinga av rikdommen, den industrielle utslettelseskrigen nasjonene imellom, oppløsninga av de gamle sedene, de gamle familieforholda, de gamle nasjonalitetene.

I sitt positive innhold vil denne sosialismen likevel enten gjenopprette de gamle produksjons- og kommunikasjonsmidlene, og dermed de gamle eiendomsforholda og det gamle samfunnet, eller den vil med makt igjen sperre de moderne produksjons- og kommunikasjonsmidlene inne i de gamle eiendomsforholdas rammer, som ble sprengt av dem, og som måtte sprenges. I begge fall er den reaksjonær, og dertil utopisk.

Laugsvesen i manufakturen og patriarkalske bruksmåter på landet, det er dens siste ord.

I sin videre utvikling løp denne retninga ut i en feig bakrus. ((I den engelske utgaven fra 1888 lyder den siste setninga: «Endelig, da de sta historiske kjensgjerningene hadde spredd alle sjølbdragets berusende virkninger, endte denne formen for sosialisme i et miserabelt anfall av mismot.» – Red. Mens forfatterne på tysk bruker ordet «Katzenjammer» (= bakrus), bruker de på engelsk ordet «blues», noe som kanskje kan forklare at tidligere norske oversettelser bruker ordet «klagesang». – Overetterens anm.))

c) Den tyske, eller den «sanne» sosialismen

Den franske sosialistiske og kommunistiske litteraturen, som oppsto under trykket fra et herskende borgerskap og er det litterære uttrykket for kampen mot dette herredømmet, ble innført til Tyskland på en tid da borgerskapet nettopp hadde begynt sin kamp mot den føydale absolutismen.

Tyske filosofer, halvfilosofer og skjønnånder bemektiget seg begjærlig denne litteraturen og glemte bare, at da disse skriftene vandret inn fra Frankrike, vandret ikke samtidig de franske leveforholda inn i Tyskland. Overfor de tyske forholda mistet den franske litteraturen all umiddelbar praktisk

betydning og antok et reint litterært utseende. Den måtte framstå som ørkesløs spekulasjon over virkeliggjøringa av menneskets vesen. ((Den siste setninga er utelatt i den engelske utgaven fra 1888. – Red.)) For de tyske filosofene i det 18. århundre hadde derfor kravene fra den første franske revolusjonen bare betydninga av å være krav til «Den praktiske fornuft» ((En hentydning til Immanuel Kants Kritik der Praktischen Vernunft (Kritikk av den praktiske fornuft), som ble utgitt i 1788, like før den franske revolusjon. (Redaksjonell fotnote fra Marx & Engels Collected Works , Vol. 6, Lawrence & Wishart, London 1976.))) i sin allminnelighet, og det revolusjonære franske borgerskapets viljesytringer betydde i deres øyne den reine viljens lover, viljen slik den må være, den sanne menneskelige vilje.

Det eneste arbeidet til de tyske litteratene besto i at de brakte de nye franske idéene i samklang med sin gamle filosofiske samvittighet, eller snarere å tilegne seg de franske idéene ut fra sitt eget filosofiske standpunkt.

Denne tilegninga skjedde på samme måten som man i det hele tatt tilegner seg et fremmed språk, ved å oversette.

Det er kjent hvordan munkene overskrev manuskripter som inneholdt de klassiske verkene fra den gamle hedningetida med smakløse katolske helgenhistorier. De tyske litteratene gikk omvendt til verks med den profane franske litteraturen. De skrev sitt filosofiske vrøvl etter den franske originalen. Etter den franske kritikken av pengeforholda skrev de for eksempel «avståelse av det menneskelige vesen», etter den franske kritikken av borgerstaten skrev de «Oppheving av det abstrakt allmennes herredømme», osv. ((I den engelske utgaven fra 1888 lyder den siste setningen: «Under den franske kritikken av pengenes økonomiske funksjon skrev de for eksempel «Fremmedgjøring av menneskeheten», og under den franske kritikken av den borgerlige staten skrev de «styrting av det allmennes kategori», og så videre.» – Red.))

Det å skrive disse filosofiske talemåtene under de franske utredningene((I den engelske utgaven fra 1888 står det «de franske historiske kritikene». – Red.)) dømte de «handlingens filosofi», «sann sosialisme», «den tyske vitenskapen om sosialismen», «filosofisk begrunnelse for sosialismen», osv.

Slik ble den franske sosialistisk-kommunistiske litteraturen formelig kastret. Og da den i hendene på tyskerne opphørte å uttrykke en klasses kamp mot en annen, så var tyskeren seg bevisst at han hadde overvunnet den «franske ensidigheten». I stedet for å representere sanne behov, representerte han sannhetens behov, og i stedet for proletarens interesser representerte han det menneskelige vesen, mennesket overhodet, mennesket som ikke tilhørte noen klasse, overhodet ikke tilhørte virkeligheten, men bare de filosofiske fantasienes tåkehimmel.

Denne tyske sosialismen, som tok sine ubehjelpelige skoleøvelser så alvorlig og høytidelig og utbasunerte dem så markskrikerisk, mistet imens etterhvert sin pedantiske uskyld.

Det tyske, og særlig det prøyssiske borgerskapets kamp mot føydalherrene og det eneveldige kongedømmet, kort sagt den liberale bevegelsen, ble mer alvorlig.

Slik ble den «sanne» sosialismen budt en ønsket anledning til å stille den politiske bevegelsen overfor de sosialistiske fordringene, å slynge det overleverte anatema((Anatema = forbannelse, bannlysing (f. eks. i den romersk-katolske kirken). – Oversetterens anm.)) mot liberalismen, mot representativstaten, mot den borgerlige konkurransen, borgerlige pressefriheten, borgerlige retten, borgerlige friheten og likheten, og preke for folkemassene hvordan de i denne borgerlige bevegelsen ikke hadde noe å vinne men snarere alt å tape. Den tyske sosialismen glemte i rette tid at den franske kritikken, som den selv var et åndløst ekko av, forutsatte det moderne borgerlige samfunnet med de tilsvarende materielle((I den engelske utgaven fra 1888 står det

«økonomiske» i stedet for «materielle». – Red.)) livsvilkåra og den tilsvarende politiske konstitusjonen, utelukkende forutsetninger som det ennå gjaldt å kjempe gjennom i Tyskland.

Den tjente de eneveldige tyske((I den engelske utgaven fra 1888 mangler ordet «tyske». – Red.)) regjeringene med deres følge av prester, skolemestre, landjunkere((Forfatterne bruker den nedsettende formen «Krautjunkern», som nærmest kan oversettes med «kåljunkere». – Oversetterens anm.)) og byråkrater som et velkomment fugleskremsel mot det truende oppadstrebbende((I den engelske utgaven fra 1888 mangler ordet «oppadstrebbende». – Red.)) borgerskapet.

Den var en søtaktig fullending av de bitre piskeslag og flintkuler, som de samme regjeringene((I den engelske utgaven fra 1888 er det tilføyd «akkurat samtidig». – Red.)) bearbeidet de tyske arbeideroppstandene med.

Ble den «sanne» sosialismen på den måten et våpen i regjeringenes hender mot det tyske borgerskapet, så representerte den også umiddelbart en reaksjonær interesse, interessen til det tyske bysmåborgerskapet((I den engelske utgaven fra 1888 står det «de tyske filistrene». – Red. Forfatterne bruker i den tyske utgaven ordet «Pfahlbürger», se note 7. – Oversetterens anm.)) . I Tyskland utgjør småborgerskapet, som er en overlevering fra det 16. århundre og siden den tid i forskjellige former stadig dukker opp på nytt, det egentlige samfunnsmessige grunnlaget for de bestående tilstandene.

Å opprettholde det er å opprettholde de bestående tyske tilstandene. Av borgerskapets industrielle og politiske herredømme frykter det den sikre undergang, på den ene sida som en følge av konsentrasjonen av kapital, på den andre sida gjennom oppkomsten av et revolusjonært proletariat. Den «sanne» sosialismen så for småborgerskapet ut til å slå begge fluene i ett smekk. Den bredte seg som en farsott.

Dette gevantet, tilvirket av spekulativ spindellev, overbrodert med skjønnåndenes språkblomster, gjennomtrukket av kjærlighetslummer hjertelagsdugg, dette overstrømmende gevantet, som de tyske sosialistene hyller sine par knoklete «evige sannheter» i, øker bare avsetningen av varene deres hos dette publikummet

På sin side erkjente den tyske sosialismen stadig mer sitt kall, å være den høyttravende representanten for dette bysmåborgerskapet.

Den proklamerte at den tyske nasjonen var den normale nasjonen og den tyske spissborgeren((I den engelske utgaven fra 1888 står det «småfilisteren». – Red. Marx og Engels bruker her ordet «Spiessbürger» (Spiess = spyd), opprinnelig en nedsettende betegnelse på borgervæpningens infanteri, som var bevæpnet med spyd lenge etter at skytevåpen var blitt vanlig. – Oversetterens anm.)) det normale mennesket. Den ga enhver nederdrettighet hos den samme spissborgeren en forborgen, høyere, sosialistisk mening, hvor den betydde sin motsetning. Den trakk den ytterste konsekvens da den opptrådte direkte mot kommunismens «rådestrukture» retning og forkynte sin upartiske opphøydhet over alle klassekamper. Med svært få unntak tilhører alt som sirkulerer i Tyskland av angivelig sosialistiske og kommunistiske skrifter denne skitne, enerverende litteraturens område.((Revolusjonsstormen i 1848 feide vekk hele denne lurvete retninga og fratok dens bærere lysten til å drive det lenger i sosialisme. Hovedtalsmann for og klassisk type på denne retninga er herr Karl Grün. (Fotnote av Engels til den tyske utgaven fra 1890.)))

2. Den konservative eller borgersosialismen

En del av borgerskapet ønsker å avhjelpe de sosiale misforholda for å sikre det borgerlige samfunnets beståen.

Hit hører: økonomister, filantroper, humanitære, forbedrere av

de arbeidende klassenes stilling, veldedighetsorganisasjoner, avskaffere av dyreplageri, avholdsforeningsstiftere, avkrokreformatorer av de mest brokete slag. Og denne borgersosialismen er også blitt utarbeidet til hele systemer.

Som eksempel nevner vi Proudhons *Philosophie de la misère*. ((Pierre Joseph Proudhon (1809-65), fransk samfunnsfilosof og økonomisk teoretiker. En av anarkismens grunnleggere. Utga sitt verk *Système des contradictions économiques ou Philosophie de la misère* (De økonomiske motsigelsenes system eller elendighetens filosofi) i 1846. Nå kanskje mest kjent fordi Marx skrev sitt viktige verk *Filosofiens elendighet* som svar. Engels skriver i et forord til Marx' bok at «siden den tid de to ofte diskuterte økonomiske spørsmål hele natta igjennom i Paris, hadde de mer og mer gått hver sin vei. Proudhons skrift beviste at det allerede fantes en kløft mellom dem som ikke kunne overbygges. Det var den gangen umulig å late som ingenting, og så fastslo Marx det ugjenkallelige bruddet i dette svaret sitt.» Marx' bok ble gitt ut i Paris og Brussel i juli 1847. Se *Marx & Engels Collected Works* , vol 6, Lawrence & Wishart, London 1976.))

De sosialistiske borgerne vil ha det moderne samfunnets livsvilkår((I den engelske utgaven fra 1888 står det «De sosialistiske borgerne vil ha alle fordelene ved de moderne samfunnsforholda». – Red.)) uten de kamper og farer som med nødvendighet følger av dem. De vil ha det bestående samfunnet med fratrekk av de elementene som revolusjonerer og oppløser det. De vil ha borgerskapet uten proletariatet. Borgerskapet forestiller seg naturligvis den verden hvor det hersker som den beste verden. Borgersosialismen utarbeider disse trøstende forestillingene til et halvt eller helt system((I den engelske utgaven fra 1888 står det «til forskjellige mer eller mindre fullstendige systemer». – Red.)). Når den oppfordrer proletariatet til å virkeliggjøre systemet sitt og gå inn i det((I den engelske utgaven fra 1888 er ordet

«samfunnsmessige» føyd til. – Red.)) nye Jerusalem, så forlanger den i grunnen bare, at proletariatet skal bli stående i det nåværende samfunnet, men tørke av seg sine hatefulle forestillinger om det.

En annen, mindre systematisk, bare mere praktisk form av denne sosialismen forsøker å gi arbeiderklassen avsmak for enhver revolusjonær bevegelse ved å påvise at verken den ene eller andre politiske endring, men bare en endring av de materielle livsvilkår, de økonomiske forholda, kan være til nytte for den. Men med endring av de materielle livsvilkåra mener denne sosialismen ikke på noen måte avskaffinga av de borgerlige produksjonsforholda, som bare er mulig på revolusjonær vei. Den mener administrative forbedringer som foregår på grunnlag av disse produksjonsforholda, og altså ikke endrer noe på forholdet mellom kapital og lønnsarbeid, men i beste fall minsker borgerskapets kostnader for dets herredømme og forenkler dets statshusholdning.

Sitt mest passende uttrykk når borgersosialismen først når den blir en rein talemåte.

Frihandel! i den arbeidende klassens interesse; vernetoll! i den arbeidende klassens interesse; fengselsstraff i enecelle! ((I den engelske utgaven fra 1888 står det «fengselsreform» – Red.)) i den arbeidende klassens interesse: det er borgersosialismens siste ord, det eneste den mener alvorlig.

Borgerskapets sosialisme består nettopp i å hevde at borgerskapet er borgerskap – i den arbeidende klassens interesse.

3. Den kritisk-utopiske sosialismen og kommunismen

Vi snakker her ikke om den litteraturen som i alle store, moderne revolusjoner har gitt uttrykk for proletariatets krav.

(Babeufs((François-Noël Babeuf (1760-97), fransk revolusjonær, tilhenger av Robespierre. Utga fra 1795 avisa Tribun du peuple , der han forsvarte jakobinerne. Mente at jorda tilhører alle, at arverett strider mot naturetten, at alle har lik arbeidsplikt og rett til like deler av arbeidsresultatet. Dannet en sammensvergelse («la conjuration des égaux») med planer om en kommunistisk samfunnsordning. Arrestert og henrettet i 1797.)) skrifter osv.)

Proletariatets første forsøk på direkte å sette gjennom sine egne klasseinteresser i en tid med allmenn opphisselse, i perioden da føydalsamfunnet ble styrtet, mislyktes med nødvendighet på grunn av proletariatets egen uutviklede skikkelse, såvel som mangelen på materielle betingelser for dets frigjøring, betingelser som først er produktet av den borgerlige epoken. Den revolusjonære litteraturen som fulgte denne første bevegelsen til proletariatet er nødvendigvis reaksjonær i sitt innhold. Den preker allmenn askese og et brutalt likhetsmakeri.

De egentlige sosialistiske og kommunistiske systemene, systemene til St.-Simon, Fourier, Owen((Claude Henri de Rouvroy, greve av Saint-Simon (1760-1825), fransk samfunnsvitenskapelig forfatter. Ville grunnlegge samfunnet på nestekjærlighet, og på arbeidets ære og rett. Hver enkelt skulle få den rikdom som hans innsats førte til, og arveretten skulle avskaffes. Samfunnet skulle styres av eksperter, slik at det ble rikelig til alle. François Marie Charles Fourier (1772-1837), fransk utopisk sosialist. Sønn av en rik kjøpmann, gikk konkurs i 1793 og levde resten av livet som kontorist. Gikk inn for et samfunn organisert i såkalte falanger, kooperative sammenslutninger som skulle bygge på samarbeidet mellom arbeid, kapital og intelligens, og gi fulle utviklingsmuligheter for individenes forskjellige evner, instinkter og følelser. Kapitalen skulle få 5/12 av fortjenesten, det fysiske og åndelige arbeidet 4/12 og falangen sjøl 3/12. Medlemmene skulle bo i såkalte

«falangstèrer», palasser med plass til 400 familier, 1800 personer, og innta måltidene i fellesskap. Når dette systemet brer seg til hele verden oppstår et universelt fellesskap av alle folk under ledelse av en øverste sjef, «omniarken», som skulle være bosatt i Konstantinopel. Robert Owen (1771-1858), walisisk industrimann og samfunnsreformator. Arbeidet for å forkorte arbeidsdagen og bekjempet barnearbeid. Mente oppdragelsen av barna var grunnleggende for å skape et nytt samfunn. Prøvde å skape et samfunn av ikke-egoistiske individer ved å samle arbeidsløse i «kommuniteter» på rundt 1200 sjølforsørgede personer i kolonien «New Harmony» i Indiana i USA i 1825. Alle Owens sosiale eksperimenter slo feil. Stiftet en internasjonal forening for fred og sosiale reformer. Owen var inspirator for kooperasjonen i England.) osv., dukker opp i den første, utviklede perioden av kampen mellom proletariat og borgerskap, som vi har framstilt ovenfor. (Se avsnitt I: Borger og proletar.)

Oppfinnerne av disse systemene ser riktignok klassemotsigelsen som virkninga av de oppløsende elementene i det rådende samfunnet sjøl. Men de får ikke øye på noen historisk sjølstendighet på proletariatets side, ingen politisk bevegelse som er særegen for det((I den engelske utgaven fra 1888 lyder den siste setninga: «Men proletariatet, som fortsatt er i sin barndom, byr dem bare bildet av en klasse uten noe historisk initiativ eller uavhengig politisk bevegelse.» – Red.)).

Da utviklinga av klassemotsigelsen holder tritt med utviklinga av industrien, oppdager de like lite de materielle betingelsene for frigjøringa av proletariatet og leter etter en samfunnsvitenskap, etter samfunnsmessige lover((I den engelske utgaven fra 1888 står det «en ny samfunnsvitenskap» og «nye samfunnsmessige lover». – Red.)), for å skape disse betingelsene.

Deres personlige oppfinnervirksomhet må tre i stedet for samfunnsmessig((I den engelske utgaven fra 1888 står det

«historisk». – Red.)) virksomhet, fantastiske betingelser for frigjøring i stedet for de historiske, en egen utklekket samfunnsorganisering i stedet for den gradvise((I den engelske utgaven fra 1888 står det «gradvise, spontane». – Red.)) organiseringa av proletariatet til klasse. For dem løser den kommende verdenshistorien seg opp i propaganda og den praktiske gjennomføringa av samfunnsplanene deres.

De er seg riktignok bevisst at de i sine planer hovedsakelig representerer arbeiderklassen, som den mest lidende klassen. For dem eksisterer proletariatet bare under denne synsvinkelen, som den mest lidende klassen.

Men både klassekampens uutviklete form og deres egen livssituasjon fører til at de tror seg høyt hevet over denne klassemotsigelsen. De vil forbedre livssituasjonen til alle samfunnsmedlemmer, også de best stilte. De appellerer derfor hele tida til hele samfunnet uten å skjelne, ja fortrinnsvis til den herskende klassen. Man behøver jo bare å forstå systemet deres for å erkjenne at det er den beste mulige plan for det beste mulige samfunn.

De kaster derfor vrak på all politisk og særlig all revolusjonær handling. De vil nå sitt mål på fredelig vei, og forsøker å bane vei for det nye samfunnsevangeliet ved eksemplets makt, med små eksperimenter som naturligvis slår feil.

Den fantastiske skildringa av framtidssamfunnet oppstår i en tid da proletariatet ennå er svært uutviklet, og altså sjøl ennå oppfatter sin stilling på fantastisk vis, dets første anende trang til en allmenn omdanning av samfunnet((I den engelske utgaven fra 1888 lyder denne setninga: «Slike fantastiske bilder av framtidssamfunnet, malt på en tid da proletariatet stadig er svært uutviklet og bare har en fantastisk oppfatning om sin egen stilling, svarer til denne klassens første instinktive lengsler etter en allmenn omdanning av samfunnet.» – Red.)).

Men de sosialistiske og kommunistiske skriftene består også av kritiske elementer. De går løs på hele grunnlaget for det bestående samfunnet. Derfor har de levert svært verdifullt materiale til opplysning av arbeiderne. Deres positive læresetninger om framtidssamfunnet, f. eks. oppheving av motsigelsene mellom by og land, av familien, av den private tilegnelsen((I den engelske utgaven fra 1888 lyder første del av setninga: «De praktiske tiltakene som blir foreslått i dem – slik som opphevinga av skillet mellom by og land, av familien, av det å drive industrier for private individers regning, . . .» – Red.)), av lønnsarbeidet, forkynnelsen av den samfunnsmessige harmonien, forvandlinga av staten til en rein forvaltning av produksjonen – alle disse læresetningene deres er bare uttrykk for bortfallet av klassemotsigelsen, som først nå begynner å utvikle seg, og som de bare kunne kjenne i sin første formløse ubestemthet. Derfor har disse læresetningene sjøl ennå en reint utopisk betydning.

Betydninga av den kritisk-utopiske sosialismen står i omvendt forhold til den historiske utviklinga. I samme grad som klassekampen((I den engelske utgaven fra 1888 står det «den moderne klassekampen». – Red.)) utvikler seg og tar form, mister denne fantastiske opphøydheten over den, denne fantastiske bekjempinga av den all praktisk verdi og enhver teoretisk berettigelse. Om opphavsmennene til disse systemene derfor i mange henseender var revolusjonære, så danner deres elever alltid reaksjonære sekter. De fastholder mestrenes gamle oppfatninger overfor proletariatets historiske videreutvikling. De prøver derfor konsekvent igjen å dempe klassekampen og mekle mellom motsetningene. De drømmer stadig om forsøksvis å virkeliggjøre sine samfunnsmessige utopier, stifte enkelte falangstÄ“rer, grunnlegge hjemmekolonier, opprette et lite Ikaria((FalangstÈrer var betegnelsen på de sosialistiske koloniene som Charles Fourier planla. Ikaria kalte Cabet sin utopi og seinere sin kommunistiske koloni i Amerika. (Fotnote av Engels til den engelske utgaven fra 1888). Hjemmekolonier (innenlandskolonier) kalte Owen sine

kommunistiske mønstersamfunn. Falangstører var navnet på de samfunnsmessige palassene som Fourier planla. Ikaria het det utopiske fantasilandet hvis kommunistiske institusjoner Cabet skildret. (Fotnote av Engels til den tyske utgaven fra 1890.)) – dusinutgaver av det nye Jerusalem – og for å bygge alle disse luftslottene må de appellere til de borgerlige hjertenes og pengesekkenes filantropi. Gradvis faller de i de kategoriene av reaksjonære eller((Ordet «eller» er utelatt i den engelske utgaven fra 1888. – Red.)) konservative sosialister som er skildret ovenfor, og skiller seg ennå bare fra dem ved et mer systematisk pedanteri, ved den fanatiske overtroen på at samfunnsvitenskapen deres kan gjøre underverk.

De går derfor med forbitring imot alle arbeidernes politiske bevegelser, som bare kan skyldes forblindet mangel på tiltro til det nye Evangeliet.

Owenittene i England og fourieristene i Frankrike reagerer imot chartistene der, mot Reformistene((Reformistene – et politisk parti gruppert rundt Paris-avisa La Réforme , som omfattet radikale motstandere av julimonarkiet – republikanske demokrater og småborgerlige sosialister. Ledere for Réformepartiet, som også kalte seg «sosial-demokratisk», var Ledru-Rollin, Louis Blanc og andre. (Redaksjonell note fra Marx & Engels Collected Works , vol. 6, Larence & Wishart, London 1976.))) her.

IV: Kommunistenes stilling til de ulike opposisjonspartiene

Av kapittel II gir kommunistenes forhold til de arbeiderpartiene som alt er dannet seg sjøl, altså deres forhold til chartistene i England og agrar-reformatorene i Nord-Amerika((Massebevegelsen National Reform Association, som ble grunnlagt i 1845. I annen halvdel av 1840-åra agiterte assosiasjonen for jordreform, og erklærte som sitt mål at alle arbeidende menn skulle tildeles et jordstykke på 160 mål. Den

gikk ut mot de slaveeieende plantasjeeierne og jordprofittørene. Den satte også fram krav om ti-timers arbeidsdag, oppheving av slaveriet, av den stående hæren, osv. (Redaksjonell note fra Marx & Engels Collected Works , vol. 6, Lawrence & Wishart, London 1976. Forkortet.))).

De kjemper for å nå arbeiderklassens mest nærliggende mål og interesser, men i den nåværende bevegelsen representerer de ((I den engelske utgaven fra 1888 står det «representerer de og tar seg samtidig av...» – Red.)) samtidig bevegelsens framtid. I Frankrike slutter kommunistene seg til det sosialistisk-demokratiske partiet((Det partiet som dengang ble representert i parlamentet av Ledru-Rollin, i litteraturen av Louis Blanc og i dagspressa av avisa Réforme . Navnet «sosialdemokrati» betydde hos disse sine oppfinnere en seksjon av det demokratiske eller republikanske partiet som var mer eller mindre sosialistisk farget. (Fotnote av Engels til den engelske utgaven fra 1888.) Det partiet i Frankrike som dengang kalte seg sosialistisk-demokratisk ble politisk representert av Ledru-Rollin og litterært av Louis Blanc. Det var altså himmelvidt forskjellig fra det nåværende tyske sosialdemokratiet. (Fotnote av Engels til den tyske utgaven fra 1890.))) mot det konservative og radikale borgerskapet, uten dermed å gi opp retten til å forholde seg kritisk til fraser og illusjoner som stammer fra den revolusjonære tradisjonen.

I Sveits støtter de de radikale, uten å undervurdere at dette partiet består av motstridende elementer, dels av demokratiske sosialister i fransk betydning, dels av radikale borgere.

Blant polakkene støtter kommunistene det partiet som setter en jordreform som betingelse for den nasjonale frigjøringa, det samme partiet som i 1846 framkalte opprøret i Krakow((Hovedsakelig inspirert av de revolusjonære demokratene (Dembovskij og andre) tok opprørerne makta i Krakow 22. februar 1846. Som ledd i en plan om et allment opprør i Polen etablerte de en nasjonal regjering for republikken Polen, som

utstedte en erklæring om oppheving av de føydale institusjonene. Men opprøret i Krakow manglet aktiv støtte i andre deler av Polen, og i mars ble det knust av styrker fra Østerrike og tsar-Russland. (Redaksjonell note fra Marx & Engels Collected Works , vol. 6, Lawrence & Wishart, London 1976. Forkortet.)).

I Tyskland kjemper det kommunistiske partiet, så snart borgerskapet opptrer revolusjonært, sammen med borgerskapet mot det absolutte monarkiet, den føydale grunneiendommen((I den engelske utgaven fra 1888 står det «det føydale godseierveldet». – Red.)) og småborgerskapet.

Men det unnlater ikke et øyeblikk å utvikle en klarest mulig bevissthet hos arbeiderne om den fiendtlige motsigelsen mellom borgerskapet og proletariatet, slik at de tyske arbeiderne straks kan vende de samfunnsmessige og politiske betingelsene som borgerskapet må innføre med sitt herredømme, til like mange våpen mot borgerskapet. Dermed kan kampen mot borgerskapet sjøl begynne i Tyskland med en gang etter at de reaksjonære klassene er styrtet.

Kommunistene retter sin hovedoppmerksomhet mot Tyskland, fordi Tyskland står umiddelbart foran en borgerlig revolusjon. Og fordi denne omveltninga blir gjennomført under mer framskredne betingelser i den europeiske sivilisasjonen overhodet og med et mye mer utviklet proletariat enn i England i det 17. og Frankrike i det 18. århundre, kan den borgerlige revolusjonen i Tyskland altså bare bli det umiddelbare forspillet til en proletarisk revolusjon.

Kort sagt støtter kommunistene overalt enhver revolusjonær bevegelse mot de bestående samfunnsmessige og politiske tilstandene.

I alle disse bevegelsene framhever de at eiendomsspørsmålet, hvilken mer eller mindre utviklete form det enn har tatt, er bevegelsens grunnspørsmål.

Endelig arbeider kommunistene over alt for forbindelser og forståelse mellom de demokratiske partiene i alle land.

Kommunistene gir avkall på å hemmeligholde sine synspunkter og hensikter. De erklærer åpent at deres mål bare kan nås ved at hele den nåværende samfunnsorden styrtes med makt. La de herskende klassene skjelve for en kommunistisk revolusjon. I den har proletariatet ikke annet enn sine lenker å miste. De har en verden å vinne.

Proletarer i alle land, foren dere!

Noter